

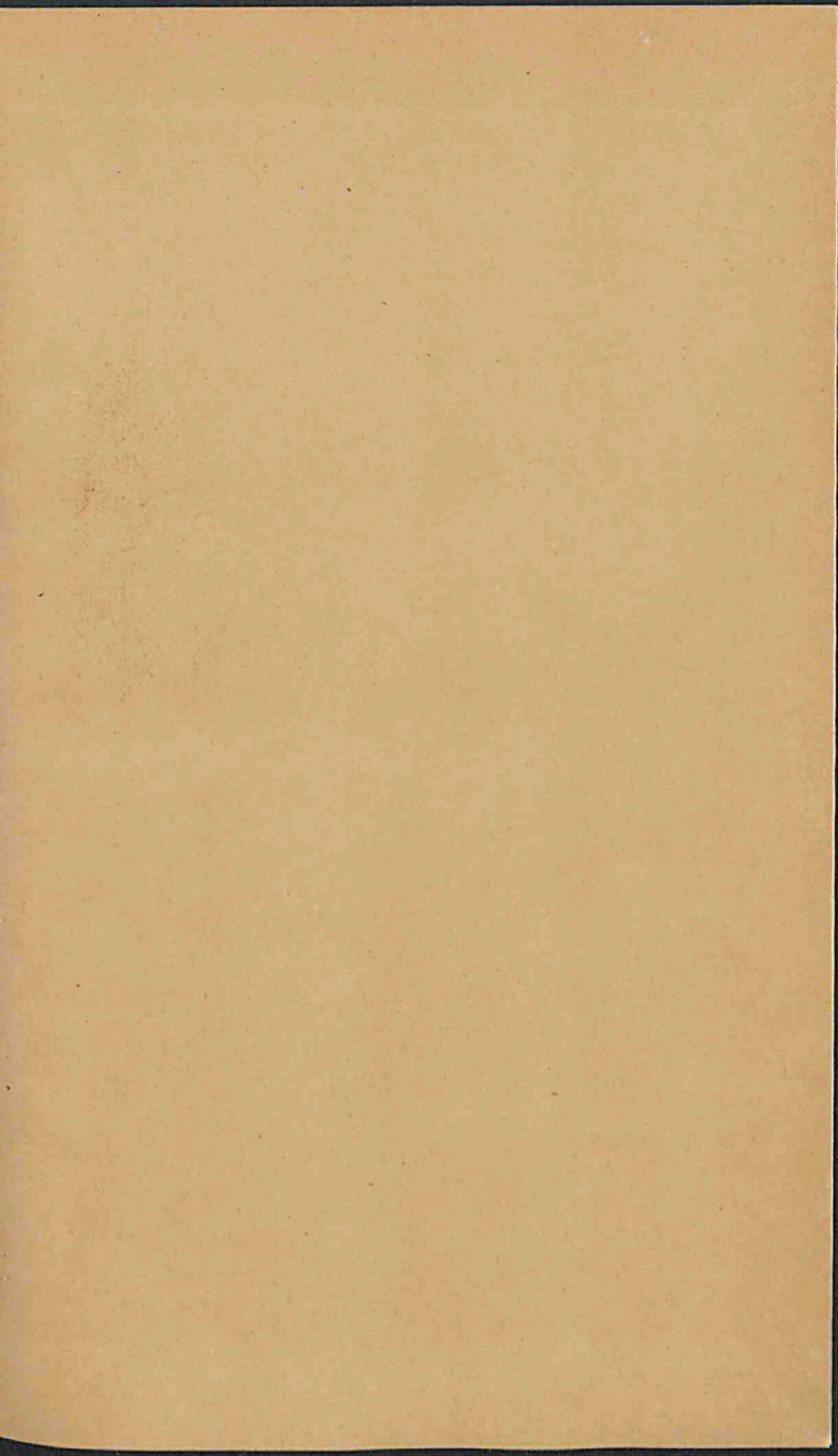
Beschimping van afgestorvenen

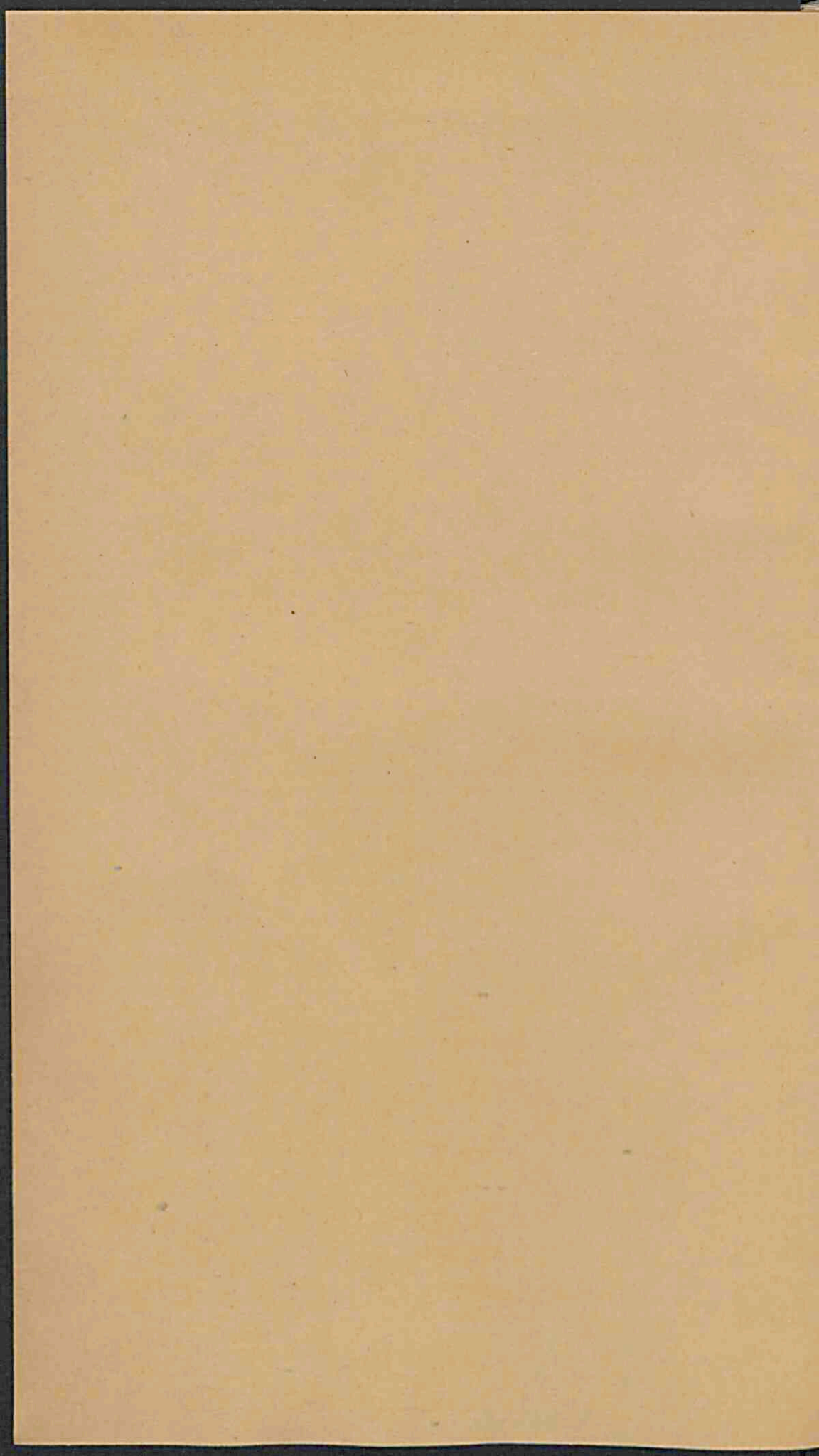
<https://hdl.handle.net/1874/240633>

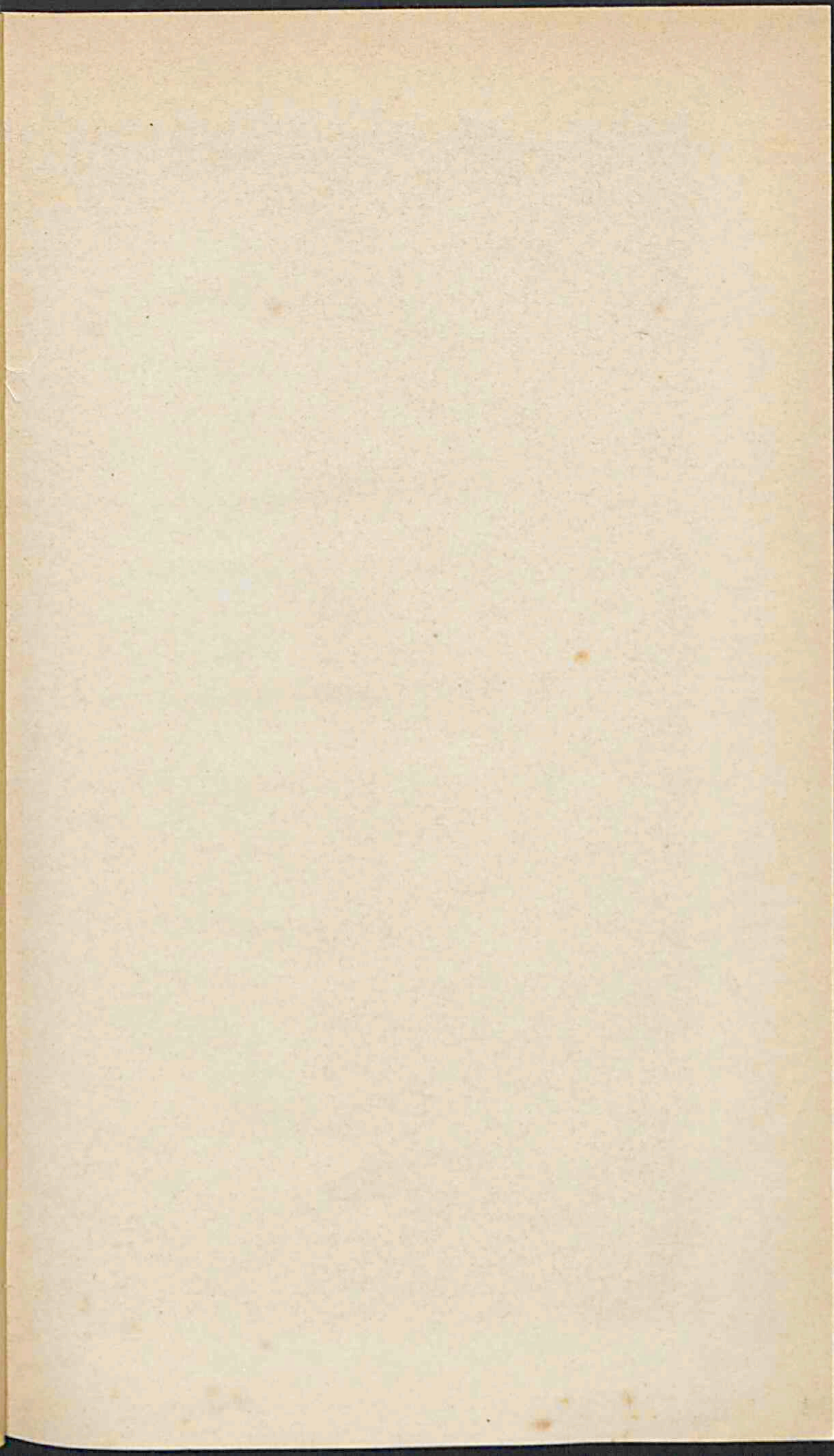
D. B A S T E R T.

Beschimping van Afgestorvenen.

UTRECHT,
J. DE KRUYFF.
1886.

BESCHIMPING VAN AFGESTORVENEN.

BESCHIMPING

VAN

AFGESTORVENEN.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

Dokter in de Rechtswetenschap,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. J. A. WIJNNE,

Hoogleeraar in de Faculteit van Letteren en Wijsbegeerte,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN DE

FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

TE VERDEDIGEN

op DONDERDAG den 17den JUNI 1886, des namiddags te 3 uur,

DOOR

DIRK BASTERT,

geboren te Maarsseveen.

UTRECHT,
J. DE KRUYFF.
1886.

RESCUE MISSION

ATLANTIC CITY

PROTESTANT

for the

and

and

and

and

and

and

and

and

and

WILLIAM

and

and

Aan mijne Ouders.

*Voordat ik de Utrechtsche Academie ga verlaten,
een kort woord tot u allen die ik daar ter plaatse
heb leeren kennen en hoogachten.*

*In de eerste plaats een woord van dank aan U
hooggeachte Professoren der Juridische Faculteit,
voor de welwillendheid mij steeds betoond.*

*Inzonderheid ben ik U, hooggeachte Promotor,
hooggeleerde Professor POLS, veel verschuldigd bij
het samenstellen van dit proefschrift en wees er van
overtuigd, dat de uren, op uwe studeerkamer door-
gebracht, waar ik in de gelegenheid werd gesteld
uwe heldere juridische opvatting van het strafrecht
eenigszins van nabij te leeren kennen, mij steeds in
aangename herinnering zullen blijven.*

*U allen die mij in mijne studien zijt behulpzaam
gewees mijn oprechten, welgemeenden dank.*

*Aan u mijne vrienden een kort woord tot afscheid.
Vele van ulieden zijn opgekomen om met mij deze*

—

uitvaart te vieren, hetgeen voorzeker wat mij betreft met tegenstrijdige aandoeningen zal gepaard gaan, want wanneer ik mij natuurlijk verheug nu mijne wenschen verwezenlijkt kunnen worden, zoo stemt mij het denkbeeld, dat ik ulieden ga verlaten, weemoedig.

Maar hetgeen mij bovenal weemoedig stemt is dat een mijner beste vrienden, die ongetwijfeld zoo oprecht en welgemeend in mijn geluk gedeeld zou hebben, hier ontbreekt.

Helaas, hij mocht dezen voor mij zoo blijden dag niet beleven en dit werpt een donkere schaduw op het einde van mijne academische loopbaan, want alle die hem kenden, kunnen beseffen, wat wij, zijne vrienden, in hem verliezen.

En gij alle die hier tegenwoordig zijt, die daardoor van uwe belangstelling in mij doet blijken, ontvang mijnen innigen dank voor alle bewijzen van vriendschap die ik van ulieden zoo ruimschoots mocht ontvangen, laat die wederkeerige goede verhouding, waar wij ons ook bevinden mogen, blijven bestaan, en wees er van verzekerd: Ik zal ulieden nooit vergeten.

INLEIDING.

„De mortuis nil nisi bene”. Wie twijfelt aan de waarheid van deze spreuk, die, al is zij niet zoo oud als de weg van Rome, toch aan Romeinsche wetten en instellingen haar ontstaan te danken heeft.

Niemand zal uit een zedelijkheids oogpunt het beschimpen van de nagedachtenis van eenen overledenen kunnen verdedigen, maar zedelijkheid en recht moeten streng gescheiden worden, waar het geldt het toepassen der strafwet.

Immoreel kan eene handeling zijn zonder onder bereik der strafwet te vallen, omdat er geen rechtsgrond aanwezig is om haar toe te passen. Een handeling kan rechtsdelict zijn, als het ware ingeweven in de volksovertuiging als afkeuringswaardig, zonder nog tot de wetsdelicten te behooren en dan geldt algemeen de regel „nulla poena sine lege”.

De persoon die op een doode schimpt, zijn goeden naam of eer belastert, staat ongetwijfeld op een nog

veel lager peil van moraliteit, dan hij die diezelfde handeling ten opzichte van een levende pleegt; de doode kan zich niet verdedigen, kan des noods zijn eigen rechter niet zijn, het getuigt dus van groote lafhartigheid en wanneer men mij mocht tegenwerpen, wat schaadt het, de doode zal toch geen leed van die beschimping, van die lasterlijke betichting ondervinden, dan zal ik u antwoorden: „wat gij niet wilt dat u geschiedt doet dat ook aan een ander niet”; want prijzenswaardig is het en toch zuiver menschelijk dat alle menschen daaraan vasthouden, zelfs na hun dood als onberispelijk te worden beschouwd.

Dit om beschimping van afgestorvenen uit een moraliteits oogpunt af te keuren, maar een veel gewichtiger vraag komt nu bij ons op: Is nl. eene dergelijke handeling volgens het positieve recht strafbaar? Dit is de hoofdvraag, de hoofdgedachte van mijne verhandeling, die ik zal trachten te ontwikkelen, maar voor ik hiertoe overga, is het m. i. niet ongepast in korte trekken iets over belediging in het algemeen mede te deelen, om daaruit op te maken in hoeverre bepalingen over deze materie op deze species van belediging kunnen toegepast worden.

HOOFDSTUK I.

Beleediging is het woord dat ons nieuw strafwetboek gebruikt om in het algemeen aan te duiden eene krenking van eer of goeden naam, en het ten laste leggen van een bepaald feit, terwijl het ware of onware der betichting niets ter zake doet om dergelijke handeling strafbaar te stellen mits de „*animus injuriandi*” slechts aanwezig is geweest.

Wanneer men eene definitie van „beleediging in engeren zin wil geven, vestige men het oog op art. 261, Nieuw Strafwetboek, waar eene bepaling van smaad wordt gegeven en wij zien daaruit dat eenvoudige beleediging is: opzettelijke aanranding van iemands eer of goeden naam. Dit woord opzettelijk ziet op den „*animus injuriandi*” die bij eenvoudige beleediging zeker altijd aanwezig is, terwijl bij smaad die „*animus injuriandi*” niet altijd voorhanden behoeft te zijn; is dit niet het geval, is men verplicht ruchtbaarheid te geven aan een gepleegd feit, b.v. bij het getuigen geven van dienstboden, of wanneer men voor het gerecht getuigenis der waar-

heid moet afleggen, dan kan men niet zeggen dat er smaad heeft bestaan, wegens het ontbreken van den animus injuriandi. Men handelt dan niet met het oogmerk om dien persoon te krenken, een persoonlijk leed aan te doen; hij kan er smartelijk door gegriefd zijn, maar daarom was het niet te doen, en plicht en roeping gaan in dergelijk geval dan boven misschien persoonlijke consideraties.

Is bij mij het oogmerk echter geweest hem een persoonlijk leed aan te doen, dan is het ook volmaakt onverschillig of het feit al dan niet waar is, want met *dat oogmerk* komt mij geenszins toe iemand iets voor de voeten te werpen. Wanneer b.v. een persoon wegens het maken van valsche munt terecht veroordeeld en gestraft is geworden en uit de instructie blijkt dat het feit vaststaat, komt mij toch het recht niet toe dit hem na te houden enkel om hem te beledigen of te grieven.

Het karakteristieke onderscheid tusschen eenvoudige belediging en smaad is dan daarin gelegen dat de laatste feiten verbreidt met het oogmerk om daaraan ruchtbaarheid te geven, terwijl indien de te laste legging van die feiten tegen beter weten is geschied, het bewijs der waarheid is toegelaten en als dat bewijs niet geleverd wordt een actie wegens laster zal worden ingesteld.

Wil eene handeling dus aan de vereischen van laster voldoen, dan is behalve de „animus injuriandi” noodzakelijk dat de verspreider bekend was met het onware van zijne betichting.

De vraag komt nu onwillekeurig bij ons op: welke is de rechtsgrond om belediging strafbaar te stellen?

Iemands eer en goede naam behooren voorzeker tot die goederen, die uit een moreel en materieel oogpunt van groote waarde zijn voor hem die er meent aanspraak op te kunnen maken. Van aard-sche goederen verstoken kunnen eer en goede naam de eenige goederen zijn die iemand zich door voortreffelijke eigenschappen van verstand en hart heeft verworven, die eer en goede naam kunnen zijn crediet ophouden, voor hem als het ware een bron zijn voor zijn stoffelijke welvaart en wanneer nu elke aanranding van die stoffelijke bezittingen strafbaar is gesteld, is het dan niet rationeel de aantasting van die immaterieele bezittingen strafbaar te stellen?

Bovendien het gevoel van eigenwaarde is ieder mensch aangeboren; niets verstoort de rechtsorde meer dan eene miskenning van die eigenwaarde, niets prikkelt meer tot toorn en die toorn werkt zich een uitweg door eigen berechting en wanneer de wet zooals ons Nieuw Strafwetboek doet, het duel strafbaar stelt, moet zij preventieve maatregelen nemen

om dit te voorkomen. Die preventieve maatregelen zijn dus belediging in het algemeen strafbaar te stellen, doch met eene restrictie: Uit een oogpunt van strafrechtspolitik is vervolging van ambtswege uitgesloten en belediging alleen op klachte vervolgbaar. Waar zou het niet toe leiden wanneer het Openbaar Ministerie ongeroepen verplicht was elke belediging aan een gerechtelijk onderzoek te onderwerpen, tot welk eene ontsluiting van het privaat leven en hetgeen hij of haar die de belediging treft, zou willen voorkomen om nl. geene uitbreiding aan de belediging te geven, waardoor zij het minst pijnlijk is, zou geheel haar doel missen. Zelfs al kon de beleedigde het bewijs van de onwaarheid van het ten laste gelegde leveren, is dit niet altijd voldoende om de kritiek en de publieke opinie aan banden te leggen, andere feiten worden bij de behandeling ter sprake gebracht en het geneesmiddel zal dikwijls erger dan de kwaal zijn.

Daarom heeft art. 22, Wetboek van Strafvordering, belediging opgenomen onder die delicten die slechts op klachte vervolgbaar zijn. Echter heeft art. 22 twee uitzonderingen op dit beginsel aangenomen, als wanneer het Openbaar Ministerie ongeroepen verplicht is eene belediging in rechten te vervolgen.

Het eerste geval doet zich voor wanneer een

ambtenaar in zijn kwaliteit beleedigd is, want dan is het ambt eigenlijk het object der beleediging en de krenking van goeden naam of eer zal zeer natuurlijk ook pijnlijk zijn voor hen die volgens gradatie langs die ambtelijke ladder opklimmen of afdalen, en wanneer een overleden ambtenaar in zijn kwaliteit is beleedigd, zal het effect voor ambtenaren van dien tak hetzelfde zijn.

De waardigheid van den Koning of leden van het Koninklijk huis gedooft niet dat zij zelf als aanklager optreden en omdat ook eene beleediging hun aangedaan van zelf van zwaarder aard zal zijn, is de procureur-generaal verplicht een dergelijke handeling in rechten te vervolgen.

Beleediging een gestorven vorst aangedaan zal ik later behandelen.

Thans zijn wij, na eenige opmerkingen over beleediging in het algemeen, tot het onderwerp van mijne verhandeling genaderd en stellen de vraag of de wet, volgens het strenge recht, beleediging van afgestorvenen strafbaar kan stellen en ik aarzel niet hierop ontkennend te antwoorden.

Immers, elke handeling, wil ze het kenmerk van strafbaarheid dragen, moet gericht zijn tegen een object, waar dit ontbreekt of met het subject geïdentificeerd wordt, b.v. bij diefstal van eigen geld kan

van misdrijf geen sprake zijn en terecht heeft daarom de Hooge Raad aangenomen dat doodslag op een lijk onbestaanbaar was, daar hier geen object aanwezig is, om dergelijke handeling tegen te verrichten. Wanneer nu deze lichamelijke belediging van een afgestorvene geen grond oplevert tot kwalificatie van dit misdrijf, hoe zal dan eene geestelijke belediging dit tot misdrijf van belediging kunnen stempelen?

Wanneer wij geene misdrijven tegen God en godsdienst kennen, zoo is juridisch belediging van afgestorvenen onlogisch, een doode kan geen object van eenige krenking zijn, daar hij geen rechts subjeet meer is, en ofschoon AMSLER in zijn boek „die Möglichkeit einer Injurie an Verstorbenen”, de mensch als subjeet van rechten en van eer scheidt en dit laatste ook na den dood laat voortbestaan en op dien grond belediging van afgestorvenen voor mogelijk houdt, is m. i. deze fictie onhoudbaar, omdat toch het object, in den mensch belichaamd, niet meer bestaat.

En toch hebben alle nieuwere wetgevingen belediging van afgestorvenen door strafbepalingen beteugeld, hetzij zij het onder de belediging in het algemeen, zooals ons Nieuw Strafwetboek, hetzij zij het onder de misdrijven die op den godsdienst betrekking hebben, hetzij zij het als delictum sui generis hebben opgevat.

Wanneer wij, als wij een van onze naaste familiebetrekkingen of vrienden ter laatste rustplaats hebben gebracht, de uitdrukking bezigen, dat wij hem of haar de laatste eer hebben bewezen, zoo beteekent dit niet dat die eer opgeheven, voor geen krenking meer vatbaar is, het was wel het laatste uiterlijken eerbetoon dat den overleden kon worden aangedaan, voor de achterblijvenden zal het van het grootste belang zijn, dat zijn aandenken ongeschonden, onaangetast bewaard blijft en wanneer de C. P. in art. 360 lijk- en kerkroovers straft, is het dan niet gepast deze intellectueele roovers, die dikwijls veel meer kwaad stichten, aan een strafactie bloot te stellen?

Echter schijnt dit in tegenspraak te zijn met het door mij zooeven aangevoerde, een handeling valt onder bereik der strafwet ja of neen, een middenweg bestaat er niet, maar even goed als men door iemands godsdienstige gevoelens te beledigen, de rechten van dien persoon kan schenden en alzoo een onrechtmatige handeling plegen, zoo kan men door belediging van afgestorvenen de achtergeblevene betrekkingen grieven, en op dien grond is het verklaarbaar, dat de meeste wetgevingen en schrijvers over strafrecht dit onder hunne bepalingen hebben opgenomen.

De memorie van toelichting bij het in 1832 uitgegeven ontwerp van het Strafwetboek voor het Koninkrijk Noorwegen, drukt dit beginsel naar mijn bescheiden inzien zoo duidelijk mogelijk uit en daarom wil ik ze hier mededeelen.

„Het is een groote strijdvraag geweest, of iemand
 „volgens algemeenen rechtsregel na zijn dood het
 „recht op goeden naam en eer behoudt, en of op
 „dien grond eenige belediging onder de misdrijven
 „kan gerekend worden. Welke meening men echter
 „ook is toegedaan, blijft zonder overwegenden in-
 „vloed op de strafwetgeving, daar andere gronden
 „het voor raadzaam houden, door strafbedreigingen
 „onbevoegde beledigingen van den goeden naam en
 „eer van afgestorvenen te verhinderen. Voor het
 „welzijn van den staat is het van belang, dat zijne
 „leden daaraan vasthouden, zelfs na hun dood voor
 „rechtschapen en onberispelijk te worden beschouwd,
 „daar zulk eene opvatting een krachtige prikkel is,
 „anderen af te houden van handelingen, die hen met
 „recht in de oogen van hunne medemenschen zouden
 „kunnen schaden. Maar dat motief, tot een ten
 „minste uiterlijke goede verhouding, zou zonder twijfel
 „veel van haar kracht verliezen, wanneer de wet-
 „gever, in plaats van den naam van gestorvenen te
 „beschermen, toestond dat ieder straffeloos door on-

„bewezene beschuldigingen hun aandenken onteerde.
 „De staat moet ook letten op de pijnlijke gewaar-
 „wording, die de achtergebleven echtgenoot en de
 „naaste familiebetrekkingen van den doode door on-
 „rechtmatige aantasting van zijn goeden naam wordt
 „aangedaan, en dat het gemakkelijk tot eigen be-
 „rechting aanleiding zou kunnen geven, wanneer de
 „wetgeving bescherming tegen zulke aantastingen
 „weigerde, dewijl het piëteitsgevoel zoo vast in de
 „menschelijke natuur is geworteld, dat het door geen
 „wet kan versmoord worden en daarenboven in zoo
 „eene nauwe verbinding met het welzijn van den
 „staat, dat het verdient beschermd te worden door
 „eene positieve wetsbepaling”.

De memorie van toelichting heeft alzoo op drieerlei gronden vermeend, de nagedachtenis van afgestorvenen te moeten beschermen, te weten: *staatsbelang*, *vrees voor wraak der nagelaten betrekkingen* en wat mij wel het beste argument toeschijnt „*de kwetsing der familieleden in den doode*”.

Immers komen er meer handelingen voor, die ofschoon ze een onzedelijk karakter hebben en den staat in zijn streven tegenwerken, toch niet door strafbedreigingen zijn beteugeld, omdat zij niet direct iemands rechten benadeelen, en wanneer dit staatsbelang van overwegenden invloed was, zou men

eene vervolging van staatswege moeten aannemen, en dit hebben wij zooeven, bij de belediging in het algemeen, om utiliteitsgronden niet kunnen goedkeuren.

Het 2de motief verliest ook veel van zijn kracht juist wanneer de belediging afgestorvenen geldt; voorzeker is het waar dat de zoon in toorn zal ontbranden, wanneer de nagedachtenis van zijn vader bezoedeld wordt, maar wanneer hem andere middelen ten dienste staan, zal hij niet zoo licht daar de belediging hem niet persoonlijk is aangedaan, zijne toevlucht tot eigen berechting nemen, en daarenboven die vrees kan wel een bijkomende omstandigheid maar geen hoofdmotief zijn om eene handeling onder het verbod der strafwet te stellen, want evenals bij een mislukte aanslag op iemands leven de wetgever niet uitspreekt die man is strafbaar, omdat ik de wraak van hem op wien de aanslag werd gepleegd vrees, maar omdat de aantasting der persoonlijkheid onrechtmatig is en de rechtsorde verstoort, zoo kan dit geen klemmend argument zijn om de strafbaarstelling te verdedigen. ¹⁾

1) VAN ALMENDINGEN „Magasin für die philosophie des rechts”, is daarentegen de leer toegedaan dat vrees voor wraak van de beleedigde het hoofdargument is om belediging strafbaar te stellen. Dit zou dan wel het eenige geval zijn dat de wet strafbepalingen geeft tegen hem die een kwaad lijdt, niet tegen hem die een kwaad berokkent.

Het schijnt mij derhalve toe dat het 3de motief van het Noorsche ontwerp, nl. de krenking, die indirect de nabestaanden wordt aangedaan, door de beschimping van een overledene het hoofdmotief is om de strafbaarstelling voor te staan.

Zooals wij gezien hebben kan er van strafbare belediging van een doode geen sprake zijn en om een dergelijke belediging als misdrijf te stempelen moet er een ander object zijn waar dergelijke handeling tegen gericht is.

De goederen en bezittingen die iemand bij zijn overlijden nalaat, gaan op zijne erfgenamen over; zullen nu zijn goede naam en eer, zijn immaterieele goederen bij zijn sterven, „res nullius” worden? Ik geloof hierop ontkennend te kunnen antwoorden. Het aanzien, de luister, dien men geniet tengevolge van de afkomst van een of ander beroemd persoon zijn in werkelijkheid bestaande zaken, soms eene kostbare nalatenschap, waarvan men niet gaarne wordt beroofd, die men het recht heeft te verdedigen en die een recht kunnen geven om tegen onrechtmatige aanranding verdedigd te worden, ook door de strafwet. Het is eene nalatenschap die niet op gelijke wijze overgaat als de stoffelijke nalatenschap, niet op de erfgenamen jure civile, maar in het algemeen op wat men noemt de nagelaten betrekkingen.

Het beschimpen van de nagedachtenis van een doode zal dus, zooals wij gezien hebben, op die nabestaanden kunnen terugvallen, hun indirect zijn aangedaan, hen tot object hebben en op die wijze kunnen wij er een misdrijf uit construeeren. Wanneer wij dit aannemen ontstaat er eene groote moeielijkheid en juridisch onderscheid ten opzichte der animus injuriandi. Wij zullen dit vermelden wanneer wij het nieuw Strafwetboek behandelen.

Wij zijn nu genaderd tot een andere kwestie en stellen de vraag, wanneer men vervolging van belediging van afgestorvenen, al is het slechts op klachte toestaat, in hoeverre dit niet in strijd is met eene onpartijdige beoordeeling der geschiedenis? Zou er wel een geschiedschrijver durven optreden wanneer hij er ieder oogenblik aan kon blootstaan zich te verantwoorden voor den rechter, wanneer hij zich op minder flatteuse wijze over een overledene had uitgelaten, en al was het volkomen waar hetgeen hij beweerd had, daar algemeen aangenomen is, dat al is dan ook eene veroordeeling wegens laster uitgesloten, dit het misdadige niet wegneemt, noch van straf bevrijdt.

Voltaire zeide: „On doit des égards aux vivans on ne doit aux morts que la vérité”, en hoe zou een geschiedschrijver zijn taak naar behooren ver-

vullen wanneer hij hier van afwijkt of men zou met PAILLART kunnen uitroepen: „En lisant désormais „l'histoire et la biographie on croirait se promener „dans un vaste cimetière où reposent de bons citoyens, „des pères excellents, des fils respectueux, des veuves „inconsolables, de fidèles serviteurs, de véritables „amis dont la constance n'a jamais fléchi au vent de „la mauvaise fortune.” Juist moet de geschiedschrijver bovenal waar zijn, zijn lust moet niet zijn onze nieuwsgierigheid te prikkelen ons verhaaltjes op te dissen die onze zinnen streelen, maar de lotgevallen der volkeren en van hen, die, op welke wijze dan ook, een rol op dit wereldtooneel hebben gespeeld, naar het leven te schilderen, opdat zij ons tot voorbeeld kunnen strekken, hetzij in navolging, hetzij in afschrikking, want die zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht.

„Le droit de dire la vérité sur les méchants, est „un hommage à la vertu”, heeft GRELLET-DUMAZEAU in zijn traité de diffamation gezegd; „ce droit n'existera „plus du jour où vous avez écrit dans la loi ou „décidé par la jurisprudence que l'héritier peut „appeler devant les tribunaux des jugements que „l'histoire a portés sur son auteur, car l'histoire de „l'homme public commence à ses funérailles”, en op dien grond keurt deze schrijver het goed dat het

Fransche recht niet van belediging van afgestorvenen spreekt; maar wanneer diezelfde schrijver later zegt dat bij de beoordeeling van het geschrevene, of iets als historisch dan wel als pamflet moet beschouwd worden, te veel aan het „arbitrium judicis” zal worden overgelaten, zoo is m. i. dit essentieel vereischte, n.l. het oogmerk van den schrijver, altijd een onderwerp van onderzoek door den rechter.

Maar men zal mij tegenwerpen, dat wanneer de historicus naar waarheid personen schetst, de naaste betrekkingen en echtgenoot hem een actie wegens eenvoudige belediging kunnen aandoen, en dit gevaar is zeker niet voorbij te zien. Nu heeft men wel gezegd, dat wanneer de geschiedschrijver slechts den persoon, als publiek persoon, beoordeelt en zijn privaat leven onaangeroerd laat, hij volkomen gedekt is, maar publiek en privaat leven loopen dikwijls zoo nauw in elkander dat het moeielijk is hier een strenge onderscheiding te maken. Om de onpartijdigheid der geschiedenis is van groot belang eene bepaling als van het Strafwetboek voor het Groot Hertogdom Baden § 321.

„Wer durch Handlungen welche, gegen Lebende
 „verübt zur Klasse der Verläumdungen gehören
 „wurden, das Andenken eines Verstorbenen verun-
 „glimpft, wird auf anklage der Eltern, oder der

„Kinder, oder des Ehegatten desselben von der Strafe
„der Verleumdung getroffen.

„Der Beweis der Wahrheit wird jedoch hier in
„allen Fällen zugelassen, auch wenn solche Verleum-
„dung in *Druckschriften* geschehen ist:”

Vooreerst zien wij hieruit dat er alleen van smaad of laster tegen de nagedachtenis van afgestorvenen sprake is en vervolgens dat het bewijs der waarheid in alle gevallen is toegelaten; de historicus kan zich dus altijd voor straf vrijwaren wanneer hij de daadzaak of het feit dat hij ten nadeele van iemand heeft verbreid kan bewijzen. Ook ons Nieuw Strafwetboek heeft dit, ofschoon minder duidelijk, uitgedrukt, daar het nog zou moeten blijken of de historicus *in het algemeen belang* een overledene in het ware licht heeft gesteld.

Het ontwerp voor een strafwetboek van het Koninkrijk Noorwegen van het jaar 1838 § 14, Hoofdstuk XVII, geeft eene bepaling die deze moeielijkheid afsnijdt, ofschoon zij weêr eene andere in het leven roept. Wij zullen alleen de 2de alin. vermelden, daar deze alleen in verband met de onpartijdigheid der geschiedenis staat, zij luidt als volgt:

„Wegens beleedigende gezegden, die van iemand
„tien jaar na zijn dood geuit worden, kan geen
klacht ingesteld worden.”

De memorie van toelichting hierop betrekking hebbende, luidt als volgt:

„Nadat de Commissie dit geval van nieuws afaan
 „in overweging heeft genomen, is zij toch van mee-
 „ning, dat meer nauwkeurige bepalingen moeten ge-
 „geven worden, waardoor men beter verzekerd kan
 „zijn, dat niet de zorg voor de bescherming van den goe-
 „den naam en eer van afgestorvenen een hindernis zal
 „zijn voor een vrijmoedige en ware voorstelling van
 „historische feiten. Het geval kan zich voordoen dat
 „een geschiedschrijver zelfs meerdere tientallen van
 „jaren na iemands dood, het leven en de denkwijze van
 „een doode in een voor zijn goeden naam onvoordeel-
 „licht stelt. Sommige personen die het recht zouden
 „hebben eene klacht in te stellen, konden misschien
 „nog op dat oogenblik in leven zijn, en zich gerech-
 „tigd achten, den verspreider binnen den door de wet
 „vastgestelden tijd ter verantwoording te roepen, en
 „deze zou zich dan dikwijls in het geval kunnen
 „bevinden dat hij na verloop van een zoo langen tijd
 „geen juridisch bewijs voor de waarheid van zijne
 „uitingen over een doode kon voor den dag brengen,
 „hetgeen oorzaak zou zijn dat hem straf werd opgelegd.
 „Derhalve is het raadzaam een algemeene verjarings-
 „termijn te bepalen, na welks verloop iedere klacht
 „wegens krenking van goeden naam of eer van een

„afgestorvene wegvalt. Deze termijn moet zoover „uitgestrekt worden, dat men bijna niet kan aan- „nemen dat wraakzucht, afgunst, partijgunst of andere „in meer of mindere mate onedele, motieven aanlei- „ding zouden geven tot beleedigende aantastingen „van afgestorvenen.”

De Commissie is derhalve van oordeel dat 10 jaar van den sterfdag af gerekend een passende verjarings- termijn zal zijn. Deze schoonklinkende phrase komt mij in tweeërlei opzicht bedenkelijk voor.

1°. Is zij onjuridisch, want wanneer men eenmaal aangenomen heeft, zooals het Noordsche ontwerp ook doet, dat het recht op goede naam en eer ook na den dood behouden wordt en niet straffeloos kan worden aangetast, kan men dit recht na eenige jaren niet prijs geven, dit is in strijd met alle rechtsbegin- selen. Want wanneer b. v. de wetgever zegt: gij hebt recht op bescherming van persoon, kan hij niet zeg- gen: na eenige jaren is dit recht opgeheven, en even- zeer als de nagedachtenis van een BUSKEN HUET veilig is voor elke lasterlijke aantijging, zoo moet aan de nage- dachtenis van een VAN DER PALM niet alle bescherming ontnomen worden door eene willekeurige wetsbepaling.

2°. Zou zij haar doel missen en aanleiding geven tot vele misbruiken. 't Doel toch dat die wetgever ook bij het strafbaar stellen van beleediging van afgestorvenen zich

voor oogen heeft gesteld, is gegrond, zooals wij gezien hebben, op de krenking die de nabestaanden door de belediging een doode aangedaan ondervinden, en wanneer men nu, na tien, twintig of hoe ver men dit aantal jaren ook uitstrekt, zich vrij over afgestorvenen kon uitlaten, is die krenking dan tot nul gereduceerd? Wij gelooven het niet; het beeld van een nabestaande die tot het verleden behoort, kan door den tijd eenigszins uitgewischt worden, de herinnering aan die nabestaande blijft ons altijd bij.

Dat het tot misbruiken aanleiding zou geven is hierin gelegen dat het Noorsche ontwerp niet onderscheidt tusschen eenvoudige belediging en laster, de quasi historicus zou zijn tijd eenvoudig afwachten en dan ongestraft de nagedachtenis van een doode kunnen bekladden.

Ook schijnt ABEGG in het „Archiv des Criminalrechts” met deze oplossing zeer ingenomen, ofschoon hij dien verjaringstermijn tot vijftwintig jaar wil uitbreiden. Tien jaar schijnt hem te kort, en te wachten tot al degenen die tot het instellen eener klacht gerechtigd, overleden waren, te lang toe.

Hij komt m. i. eenigszins tot de vreemde conclusie dat voor de onpartijdigheid der geschiedenis het recht op eer en goeden naam een tijd lang als particulier,

daarna als Staatseigendom moet worden beschouwd en dat familierecht voor staatsbelang moet wijken waar beide in botsing dreigen te komen.

Wegens het boven hier aangevoerde zoude ik dien verjaringstermijn derhalve ten zeerste afkeuren. Andere middelen staan ons ten dienste om dergelijke bezwaren uit den weg te ruimen, en in de landen waar de vrijheid van drukpers is erkend, waar de publieke opinie niet door preventieve maatregelen is aan banden gelegd, zal den historici en critici wel de noodige ruimte worden gelaten, het vrije, op waarheid gegronde oordeel zal wel nooit door de nabestaanden worden bevochten, zij zouden den overledene zeker geen dienst hiermede bewijzen, en waar de geschiedschrijver niet al het bewijsmateriaal zich kan verschaffen, laat hij daar onderstellend te werk gaan.

Laten wij dus niet, meenende een dienst aan de onpartijdigheid der geschiedenis te doen, het Noorsche voetspoor volgen, maar liever den blik richten op § 321 van het Badensche Strafwetboek, dat alleen van *Verleumdung* spreekt, het bewijs der waarheid in alle gevallen toelaat en het recht om een klacht in te stellen zooveel mogelijk beperkt, dan zal de geschiedenis de „lux veritatis” niets te vreezen hebben.

HOOFDSTUK II.

Wanneer wij de beschouwingen van de verschillende schrijvers over dit onderwerp nagaan, dan zien wij, dat de meeste onder hen, vooral van de Duitse criminalisten, wel degelijk een dergelijke belediging onder bereik der strafwet achtten, ofschoon de gronden waarop, en hoever het recht tot het instellen eener klacht moet uitgestrekt worden en of dan onder bereik der strafwet alleen laster zou vallen, onderwerpen zijn, waar zeer verschillend over gedacht wordt.

Bij de Duitse schrijvers te beginnen en daarbij zooveel mogelijk eenige orde in het oog houden wat hunne beginselen betreft, zal de inhoud van dit tweede hoofdstuk uitmaken, terwijl ik daarbij tevens zal stilstaan bij het strafwetboek voor den Noordduitschen Bond van 1870, en bij de strafwetboeken der verschillende Duitse Staten.

HUGO MEIJER in zijn „Lehrbuch” heeft aan de belèediging van afgestorvenen, waar hij van de belee-

diging in het algemeen spreekt, slechts enkele regels gewijd, die mij hoogst zonderling voorkomen.

Hij is van oordeel, dat dergelijke belediging wel degelijk tot object een doode kan hebben en dat dus niet slechts een levend persoon object van eenige belediging zijn kan; het familiebelang of staatsbelang behoeft volstrekt hier niet op den voorgrond te treden.

Zooals ik vroeger reeds heb aangetoond, ontken ik het ten sterkste, dat een doode object van eenige strafbare handeling zijn kan, en wanneer men mij mocht tegenwerpen bij lijk- of grafroof is toch het lijk of het graf object der handeling, dan kan dit in taalkundige, maar geenszins in straf-rechterlijke zin waar zijn; niet het lijk of het graf, maar de openbare orde, zooals ons nieuw Strafwetboek of de Religion volgens het Deutsche Strafwetboek, zijn het, waar deze handelingen tegen gericht zijn.

Verder zegt hij: Wanneer het kind, waarvan de vrouw zwanger is, object van eenige lichamelijke belediging zijn kan, is het logisch een doode een tijd lang als object van eenige belediging van eer en goeden naam te beschouwen. Het ongerijmde van deze conclusie valt dadelijk in het oog. De burgerlijke wet in art. 3 van het 1ste boek, tot op-

schrift hebbende: „Van personen,” heeft voor die vrucht rechten gevindiceerd, en de nieuwe Strafwet voor Nederland alsmede voor den Noordduitschen Bond hebben een afdrijving van die vrucht gerangschikt onder de rubriek van „misdrijven tegen het leven,” alzoo aangenomen, dat die vrucht, hoewel ongeboren, als persoon moet worden beschouwd, hetgeen de Code-Penal door zijne verdeeling in art. 317 nog duidelijker doet uitkomen; en een overledene als persoon subject van rechten te beschouwen, is niet aan te nemen.

Bovendien zegt MEIJER: „den denatus eine Zeitlang noch als Gegenstand einer Ehrverletzung zu betrachten,” en wij vragen, is dit niet onjuridisch en waar de grenzen van een dergelijke willekeurige bepaling zijn, en ik meen te kunnen volstaan met te verwijzen naar het besprokene over den verjarings termijn bij het Noorsche ontwerp.

Hij drukt zich ook zeer vaag uit, wanneer hij aan het eind van zijn betoog zegt, „dat derhalve de overledene een *zekere* bescherming toekomt.” Of nu die bescherming alleen bij laster niet bij eenvoudige belediging moet verleend worden, is moeilijk hieruit op te maken.

Deze schrijver wil derhalve belediging van afgestorvenen strafbaar stellen, ofschoon de grond waarop,

zooals ik vermeen aangetoond te hebben, onjuist is, terwijl hij het ware beginsel ecarteert.

Het „Archiv des Criminalrechts,” jaargang 1844, bevat over dit onderwerp een opstel van de hand van prof. ABEGG, dat mij, van alles wat hierover geschreven is, wel het belangrijkste toeschijnt, en daarom zal ik er eenigszins uitvoerig bij stilstaan.

Deze schrijver verdeelt zijn onderwerp in twee hoofddeelen, waarvan wij het eerste, als niet direct in betrekking staande tot hetgeen wij ons voornemen, geheel ter zijde laten.

Het tweede gedeelte, dat ik zal bespreken, is wederom in vier deelen te verdeelen:

1°. Bronnen; 2°. Hedendaagsch en voornamelijk Duitsch recht; 3°. Algemeene bemerkingsen; 4°. Belediging meer speciaal van afgestorven vorsten.

Als hoofdbron is in dit opzicht ook het Romeinsche recht te beschouwen en uit verschillende plaatsen der Digesten kan men aanschouwen, hoe de Romeinsche juristen over dergelijke belediging dachten.

Dat er bij hen wel degelijk sprake kon zijn den goeden naam en de eer van gestorvenen te bewaren, blijkt uit de vereering, die de *manes* genoten en dat, wat het vrije oordeel betreft, de dooden met de levenden op een lijn stonden, blijkt uit deze plaats,

apud Laërtium, „Plato tria genera justitiae statuit, erga deos, homines et manes.”

De heldere juridische opvatting der Romeinen liet het echter niet toe, een dergelijke belediging, als direct betrekking hebbende op den doode, te beschouwen, en daarom was hunne opvatting, dat een krenking van goeden naam of eer altijd indirect den erfgenaam, hetzij hij nabestaande of vreemde was, betrof.

Bij hen domineerde het beginsel, dat de „successor universalis” door de „aditio hereditatis” den erflater representeerde, dat derhalve eene belediging hem aangedaan den erfgenaam toekwam, om te vervolgen zonder dat men daaruit kan afleiden, dat een familielid uitgesloten was, daar dit even goed als een vreemde erfgenaam kan zijn. Ook werd bij hen het groote gewicht gelegd op het vermogensbestanddeel, dat dergelijke rechtsvordering uitmaakte, ofschoon op eene andere plaats PAPINIANUS 10. D „de sepulcro violato” zegt „Quaesitum est, an ad heredem necessarium, cum se bonis non miscuisset actio sepulchri violati pertineret? Dixi, recte eum ea actione experiri quae in bonum et aequum recepta est.” Nu zou men wel kunnen aanvoeren, dat dit alleen op de „actio sepulchri violati” betrekking heeft, maar het beginsel is hetzelfde en zooals men uit het vervolg der

lex zien kan, wordt hier geen vermogensvoordeel, maar eene voldoening door straf verlangd, ofschoon die „sepulcri violati actio” zuiver op geld waardeerbaar is en wanneer niemand der erfgenamen opkomt om een klacht in te stellen, dat iedereen dit doen kan, dus even goed de niet ervende zoon als ieder vreemde, zijn er meer die tegelijk opkomen „cujus justissima causa esse videbatur”, hetgeen zeker op familieleden betrekking zal hebben, en ook ULPIANUS L 6 D „de sepulcro violato” zegt hieromtrent „sepulcri violati actio imprimis datur ei ad quem res pertinet”, terwijl het slot luidt „cum haec actio non ad rem familiarem, sed magis ad ultionem pertineat.” Indien nu, in zooverre het tot de vermogensbestanddeelen behoort het recht tot het instellen eener klacht wegens belediging in het algemeen beperkt is, zoo is er geen grond voor deze beperking te zoeken waar het ten doel heeft voldoening door straf.

En deze plaats van PAULUS Lex 27 de injuriis:

„Si statua patris tui in monumento posita saxis caesa est, sepulchri violati agi non posse, injuriarum posse Labeo scribit” wordt altijd aangehaald om aan te toonen, dat de zoon in de eerste plaats bevoegd is den smaad de nagedachtenis van zijnen vader aangedaan te vervolgen, ofschoon hier in het midden gelaten wordt of de zoon erfgenaam is.

Om niet langer hierbij stil te staan, zien wij dat het Rom. recht dergelijke belediging voor een actie vatbaar achtte, ofschoon de eigenaardige opvatting van dit recht ten opzichte van het erfrecht het niet duidelijk laat uitkomen of dergelijke actie in de pieteit dan wel in het erfgenaamschap is gegrondvest. Naar analogie met het vermelde in de Digesten ten opzichte der „*actio sepulcri violati*” zou men het eerste aannemen, ofschoon andere plaatsen in de Digesten ¹⁾ altijd aan den erfgenaam zoodanige bevoegdheid toekennen. Nu heeft men wel getracht eene transactie te maken door te beweren, dat de belediging de gestorven vader aangedaan, wel altijd direct den zoon zal grieven, maar dit is geen reden om dergelijke actie in de nauwe verwantschap te grondvesten daar er wel beledigingen kunnen voorkomen, die niet persoonlijk den zoon kwetsen en wanneer zulks het

1) ULPIANUS. Lex. 1 § 4 D. „de injuriis.

Et si forte cadaveri defuncti fit injuria, cui heredes bonorum que possessores exstitimus, injuriarum, nostro nomine habemus actionem. Idemque et si fama ejus, cui heredes exstitimus, laceratur.

Zie verder Lex. 1 § 6. D. „de injuriis.”

„Semper enim heredis interest, defuncti existimationem purgare.”

Ook bepaalden de constituties van NERVA en MARCUS ANTONIUS, dat de staat van hem die gestorven was, binnen vijf jaren na zijnen dood niet kon betwist worden.

geval ware, zou hem een zelfstandig recht van klagen gegeven worden, zooals ook aan iedere vreemde, daar er door eene belediging wel meerdere personen kunnen gekrenkt worden.

Het oud-Duitsche recht hield ook de nagedachtenis van overledenen hoog in eere, van daar de bloedwraak ¹⁾). Den dood van een lid der familie ongewroken te laten, zou indertijd aanleiding hebben gegeven om te gelooven, dat hij door eigen schuld zich de minachting der familie op den hals had gehaald, ofschoon dit beginsel meer uit de leer der talio dan uit zuivere rechtsbegrippen zijn oorsprong verschuldigd is.

2°. Hedendaagsche en voornamelijk Duitse wetgeving.

Van alle wetgevingen in het midden dezer eeuw hebben de verschillende Duitse wetgevingen er de meeste zorg aan besteed, belediging van afgestorvenen door speciale strafbepalingen te beschermen, ofschoon de rubriek waaronder het gerangschikt is, alsmede hoever het recht tot het instellen eener klacht zich uitstrekt zeer verschillend kan genoemd worden.

Het strafwetboek voor het koninkrijk Pruissen van 14 April 1851 heeft in geen enkele paragraaf derge-

¹⁾ WILDA, „das Strafrecht der Germanen.”

lijke bepaling opgenomen, en nu heeft men wel getracht uit § 156 van hoofdstuk XXXV: „Falsche Anschuldigung und Verläumdung” dergelijke bepaling af te leiden, maar zooals ik reeds vroeger heb opgemerkt, moet men vooral ten opzichte van het strafrecht „*stricta interpretatione*” te werk gaan.

Het strafwetboek voor Thüringen van 1849 heeft in art. 193 een uitdrukkelijke bepaling dienaangaande opgenomen, ofschoon men daaruit kan zien, dat het recht tot het instellen eener klacht niet alleen in de nauwe familiebetrekking is gelegen, daar den erfgenamen, al zijn ze geen verwanten, toch dat recht toekomt en dit schijnt mij beginselloos toe, daar dan aan elk dus ook aan het O. M. de bevoegdheid moest gegeven worden, dergelijke belediging te vervolgen, hetgeen ik te voren om utiliteitsgronden vermeend heb, niet te kunnen goedkeuren. Insgelijks verdient hier opmerking, dat dit art. aan den anderen kant dit recht der familie zooveel mogelijk beperkt en slechts aan de echtgenoot en bloedverwanten en aangehuwden in de rechte linie toekent, de zijdlinie geheel uitsluit.

Wurtemberg heeft in zijn strafwetboek van 1 Maart 1839 in art. 292 eene bepaling, waaruit men den invloed van het Romeinsche recht kan bespeuren, daar hierin alleen maar gesproken wordt van de erfgenamen, die het recht hebben eene klacht in te

stellen wegens belediging tegen de nagedachtenis van den erflater ingebracht. Dit kunnen nu familieleden zijn, hetzij zeer nabij, hetzij zeer verre staande of vreemden, dus erfrecht niet familieband is hier de rechtsgrond tot het instellen eener klacht, hetgeen in de latere wetgevingen is opgeheven.

Het ontwerp voor een strafwetboek van het koninkrijk Saksen van 1836 luidt in art. 193 als volgt:

„Bei Injurien gegen Verstorbenen sind die Ehegatten Verwandte in gerader Linie, Seiten-verwandte bis zum vierten Grade einschliesslich der Erben derselben berechtigt.”

Hier is het, zooals ABEGG zegt, te prijzen, dat de erfgenamen als familieleden en niet alleen als vermogens-representanten genoemd zijn. Ook kwam hierbij ter sprake, zooals de Kamerverslagen melden, hoever dit recht, om eene klacht in te stellen, zich tot de familieleden moet uitstrekken, daar de beide Kamers hieromtrent van meening verschilden.

De Eerste Kamer was voor uitbreiding en wilde met de „Seiten-verwandte” de „Verschwägte” opnemen, terwijl de meerderheid der Tweede Kamer, te groot misbruik vreezende en om verre verwanten geen lastige plicht op te dringen, van oordeel was, in plaats van „Seiten-verwandte bis zum vierten Grade einschliesslich” *Geschwister* te lezen.

Voor beide meeningen is ongetwijfeld veel aan te voeren. Beschouwt men het als een lastige plicht, dan moet het voorzeker niet te veel uitgebreid opgedrongen worden; maar beschouwt men het daarentegen als een recht, waarvan men al of niet gebruik kan maken, dan is de last daaraan verbonden zoo groot niet. Daarmede is wel te vereenigen het recht als eene plicht, op de pieteit gegrondvest, te beschouwen, het is een van de weinige gevallen dat beide in een persoon samenvallen en hij over de al of niet uitoefening kan beslissen, maar dat het recht hier de boventoon voert bewijst juist dat het vervolgen van ambtswege is uitgesloten.

Daarom zou ABEGG er voor zijn, het recht tot het instellen eener klacht niet al te veel te beperken, want niemand zal bestrijden dat het ook voor verdere verwanten van belang kan zijn den laster een doode aangedaan te wreken, echter moet de wetgever hierin ook niet te ver gaan ook om het vrije oordeel der geschiedenis.

Ook bij deze kwestie brengt ABEGG de vraag op het tapijt of indien er meer gerechtigden tot het instellen eener klacht zijn een nader familielid een meer verwijderd uitsluit, evenals bij erfopvolging ab intestato. Wij aarzelen niet hierop ontkennend te antwoorden, het principe is geheel anders, de goede

naam en eer toch van een overledene is gemeen eigendom geworden van alle familieleden die het recht tot het instellen eener klacht hebben; dit laat zich niet verdeelen en volgens gradatie tot zich nemen; echter moet ook hierbij veel aan de omstandigheden en aan het oordeel van den rechter worden overgelaten wanneer de naaste verwanten van eene beleediging den doode aangedaan bewust, beter oordeelen het stilzwijgen te bewaren, kan de rechter die reden billijkende, meer verwijderde verwanten niet toestaan eene actie in te stellen, daar de familieëer hierdoor nog meer kan benadeeld worden; anders is het geval, wanneer zij die 't nauwst aan den overledenen verbonden waren, er niets van wisten of ver verwijderd waren, dan zoude er niets tegen te zeggen zijn, de meer verwijderde betrekkingen gelijk recht te verleenen, want het beginsel waarop hun recht ook steunt, is hetzelfde.

De wetgevingen geven op dit punt geen onderscheiding aan.

De latere strafwetboeken voor Baden, 5 Februari 1851, in § 321, en voor Beijeren van 10 November 1861, art. 265, vermelden geenszins de erfgenamen als berechtigd tot het instellen eener klacht, breiden dit recht der familie niet al te zeer uit, ofschoon van het eerste die paragraaf alleen van „Verleum-

ding" spreekt en het bewijs in alle gevallen is toegelaten, dus er dan geen sprake van eenvoudige belediging kan zijn.

Van vreemde wetgevingen hebben Noorwegen, waarover reeds gesproken is, en het ontwerp voor het kanton Zürich van 1866, benevens Italie in zijn ontwerp van 17 Mei 1868, art. 344 alin. 2, hierover bepalingen in hunne strafwetboeken opgenomen.

De ineensmelting van de talrijke Noord-Duitsche Staten in 1866 na den oorlog van Pruissen tegen Oostenrijk, leidde tot oprichting van den Noord-Duitschen Bond met Pruissen aan de spits en behalve den eenhoofdigsten regeeringsvorm, werd nu een dringende behoefte eenheid van recht op elk gebied voor geheel Noord-Duitschland.

Daardoor is in het leven geroepen een ontwerpstrafwetboek voor den Noord-Duitschen Bond van 1870, dat wetskracht heeft gekregen op 1 Januari 1871. Dit wetboek heeft in § 165 belediging van afgestorvenen opgenomen onder „Vergehen, welke sich auf die Religion beziehen." Vroeger heb ik reeds opgemerkt, dat wij dergelijke misdrijven niet kennen, ten minste ze onder eene andere rubriek, n.l. de openbare orde, plaatsen, wanneer het godsdienstig gevoel van een ander gekwetst is. De

memorie van toelichting op § 165 gaf er deze uitlegging aan. „De doode kan niet beleedigd worden en de wet kent in zooverre slechts familie-eer, als zij concurreert met de eer van de nog levende leden der familie, waardoor de wet gerechtvaardigde *religieuse gevoelens* moet beschermen.” In hoeverre nu dat gevoel dier familieleden iets met godsdienst te maken heeft, laat zich m. i. niet zoo gemakkelijk verklaren, of zij moeten den overledenen als een heilige beschouwen; de Rijksdag heeft dan ook terecht zich tegen deze opvatting verklaard en heeft de vermelde strafbepaling in § 189 onder de rubriek der „*Beleidigung*” geplaatst als „reden hierbij vermeldende dat wanneer het gevoel der achtergebleven „betrekkingen beschermd moet worden, juist dit gevoel hun zegt dat de eer van den doode en de „familie-eer onafscheidelijk verbonden zijn, dat het „slechts op handhaving der familieëer aankomt, dat „er derhalve niet de minste aanleiding zou zijn „dit onder een andere rubriek dan waaronder het „behoort, op te nemen.”

BERNER, bladz. 444, is echter dezelfde opvatting toegedaan als het ontwerp van 1870, en beschouwt het ook als storing van religieuse gevoelens.

3°. In zijne algemeene opmerkingen behandelt ABEGG ook de in ons wetboek van strafvordering

voorkomende „*Revisie*” om aan te toonen, dat de naam en eer van eenen overledenen een familie goed is, en rehabilitatie kan plaats hebben van een familielid, al ware hij ook reeds gestorven, hetzij door de straf, zelf, b. v. bij doodstraf, hetzij gedurende of na het voltrekken van de straf, b. v. bij gevangenisstraf, en er later van zijne onschuld mocht blijken. Niet om den doode zelven, die natuurlijk niets van die rehabilitatie zal bemerken en er hoegenaamd geen voordeel uit zal trekken, is het hier te doen, het principe is de familie-eer, die hersteld moet worden, deze heeft natuurlijk door de veroordeeling en het ondergaan der straf geleden, niets is billijker, dan dat de staat die in deze misgetast heeft, optrede en trachte goed te maken jegens de familie, wat jegens den gestorvenen niet meer goed te maken is ¹⁾).

Volgens ons wetboek van strafvordering art. 409 n°. 3, zou die rehabilitatie ook plaats kunnen hebben, wanneer er tegen eenig persoon eene lasterlijke aanklacht was ingebracht, die hij niet in staat was te ontzenuwen, waardoor hij aan een strafactie werd

1) 't Is bovendien herstel van vertrouwen in het recht en op de rechterlijke macht, die eene uitdrukkelijke en solemnele erkenning van de gepleegde dwaling noodig maakt.

blootgesteld, hij ondergaat de straf en sterft, later worden de getuigen wegens het afleggen van valsche getuigenis in rechten betrokken en nu *kunnen* de nabestaanden zorgen, dat de overledene in zijn eer hersteld worde, dus men ziet hieruit weêr, dat het een recht geen plicht is. Nu kan men zeer goed opmerken, dat de krenking van goeden naam en eer hier dien person bij het leven is aangedaan, maar juist die veroordeeling kon grond opleveren tot onware voorstellingen, de doode zou belasterd kunnen worden zonder dat 't onware den verspreider bekend was, zich baseerende op het gewezen vonnis of arrest, en hiervoor moeten nu de nabestaanden (waaronder de echtgenoot zeker zal behooren) en, ontbreken deze, zelfs de Hooge Raad ex officio door het benoemen van een „curator ad hoc” zorgen.

Anders is dit echter in de „Code d'Instruction Criminelle” geregeld in art. 447, waarin van deze rehabilitatie alleen gesproken wordt, na eene veroordeeling wegens doodslag en daarbij wordt in het geheel niet vermeld, dat de nabestaanden het verzoek kunnen doen, dat de overledene in zijn eer worde hersteld, wanneer het resultaat van de nieuwe procedure zijn onschuld doet blijken, maar alleen als zoodanig van een „curator ad hoc” benoemd door „la cour de cassation.”

PAILLART in zijn werk, bladz. 93 „Les franchises de l'historien, de la diffamation envers la mémoire des morts.” Paris et Nancy 1866, heeft dan ook terecht opgemerkt, dat het aanhalen van art. 447 „Code d'Instruction Criminelle” geen argument kan zijn om uit de wet af te leiden, dat, wil ze de dooden niet alle bescherming ontzeggen, ze toch belediging van afgestorvenen voor strafbaar verklaart, daar in dit artikel èn een exceptioneel geval wordt behandeld èn van de familie, wier naam en eer hierdoor wordt benadeeld, geen woord gerept is.

4°. Ook wijdt ABEGG in zijne verhandeling eenige bladzijden aan de vraag: of belediging van de nagedachtenis van een overleden vorst als majesteitschennis dan wel als eenvoudige belediging van een doode moet behandeld worden.

Deze kwestie heeft hij opgeworpen naar aanleiding van § 172 van het nieuwe Pruissische ontwerp, hetwelk luidt: „Angriffe auf die Ehre verstorbener „Mitglieder des Königlichen hauses sind mit Gefängnisz „strafe oder Strafarbeit bis zu zwei Jahre zu ahnden, „die Untersuchung darf jedoch nur mit Genehmigung „des Justizministers eingeleitet werden.”

Nu is het wel waar, dat de titel die deze paragraaf vermeldt, twee afzonderlijke rubrieken bevat, n. l.: „Beleidigung der Majestät (§ 164—§ 166).

„Beleidigungen der Mitglieder des Königlichen Hauses (§ 168—170.)

Dat de § 171 en § 172 eigenlijk afzonderlijk staan en moeten in verband gebracht worden met § 282 „Von den Verletzungen der Ehre”, maar wanneer zooals het Pruissische ontwerp doet met geen enkel woord gerept wordt van belediging van afgestorvenen in het algemeen, zoo is dit m. i. wel een argument om juist het tegendeel vol te houden van hetgeen ABEGG beweert, dat de wetgever èn door het rangschikken onder deze rubriek èn door alleen de nagedachtenis van den vorst te beschermen door een strafbepaling wel degelijk dit vergrijp als majesteitsschennis, ofschoon in engeren zin, heeft opgevat.

Het onlogische echter van deze opvatting springt duidelijk in het oog, zegt ABEGG, daar van majesteit, dus van majesteitsschennis, alleen sprake kan zijn bij een nog levend vorst, waar het beginsel is gehuldigd „le roi est mort, vive le roi!” kunnen de gestorven en regeerende vorst deze waardigheid niet deelen, ze hangt nauw samen met den heerschenden vorst en vorstin, zoodat ook van andere leden der koninklijke familie nooit van majesteit gesproken wordt; belediging, een overleden vorstelijk persoon aangedaan, zal dus niet onder eenige andere rubriek kunnen

geplaatst worden dan wanneer zij op een particulier betrekking had, en zoo hebben ook de C. P. en ons nieuw strafwetboek het opgevat door er geen speciale bepalingen omtrent te vermelden.

Men moet echter wel in het oog houden, dat door het hooge standpunt dat de vorst inneemt, op wien aller oogen gevestigd zijn, door het publieke karakter, aan de koninklijke waardigheid verbonden, door het algemeen belang, dat hier oneindig grooter is, eene vervolging van ambtswege zeer gewenscht is, wanneer de nagedachtenis van een overleden vorst is beleedigd. De straf door den rechter op te leggen zal gelijken tred houden met het zwaardere van het misdrijf, „qui bene distinguit bene docet”, men moet wel in het oog houden, of de vorst qua persoon, dan wel of de waardigheid en de regeeringsdaden het voorwerp eener beleediging zijn geweest.

De twee laatste gevallen betreffen den overleden vorst direct niet. Indien de waardigheid wordt beleedigd, zal zij terug vallen op hem, die aan de regeering is en hem als direct aangedaan worden beschouwd; waar de regeeringsdaden van den vorst, die tot het verleden behoort, aan den kritiek worden onderworpen, zal in landen waar de ministerieele verantwoordelijkheid is erkend, de criticus, wanneer

hij te ver is gegaan, verantwoording verschuldigd zijn aan den verantwoordelijken minister, die door het contraseign de verantwoording op zich neemt.

Men zal dus alleen van belediging van een overleden vorst kunnen spreken, wanneer zijn persoon is aangerand in zijn privaat leven, want juist door het publiek standpunt dat hij inneemt, moeten de grenzen voor historie en kritiek niet al te eng worden getrokken, zooals de oude Egyptenaren ook deden, die den koning bij het leven als een heilige beschouwden, maar na zijn dood viel hij de geschiedenis ten deel, wanneer de feiten slechts waarheid bevatten.

Dat er ook aan geen majesteitsschennis te denken is, blijkt uit het Fransche recht, waarin van geene belediging van afgestorvenen, zooals wij later zien zullen, met een woord gewag gemaakt wordt, en ook niet van belediging een gestorven vorst aangedaan. Deze beide gevallen zijn derhalve op eene lijn te plaatsen en ofschoon de Grootzegelbewaarder bij de beraadslagingen in de Kamer over de wetten van 17 en 26 Mei zeide „que cette loi ne protège pas moins les Princes qui sont descendus dans la tombe, que ceux qui vivent encore, que les trépassés font encore partie de la famille” en de rechtbank te

Prevas bij vonnis van 26 Januarij 1823, zich beroepende op art. 10 van de wet van 17 Mei 1819, waar dit „membres de la famille royale” uit te strekken is tot de gestorven leden der koninklijke familie, en deswege den beklaagde veroordeelde wegens hoon de nagedachtenis van den Hertog VAN BERRIJ aangedaan; zoo is ook, waar de nagedachtenis van particulieren beledigd is, dit de groote strijdvraag in Frankrijk geweest, en waar ik later nog op zal terugkomen, hoe die wetten van 17 en 26 Mei 1819 ter vervanging van eenige artikelen der C. P. moeten uitgelegd worden.

Het beroep, tegen het voormeld veroordeelend vonnis der rechtbank te Prevas werd wel bij arrest van den 24sten April 1823 verworpen, maar omdat de eerste rechter feitelijk had beslist, zoodat hierbij door het Hof van Cassatie in geene beschouwing der rechtsvraag werd getreden, bewijst niets voor het rechtskundige van eerstgemeld vonnis, terwijl dit hoogste rechterlijk college later weder een tegenovergestelde beslissing heeft genomen.

Bij vonnis van de rechtbank te 's Gravenhage, 22 Aug. 1845, bevestigd bij Arrest, gewezen door het Hof van Zuid-Holland van 21 Sept. 1845, is beslist, dat de wet van 1 Junij 1830 tot aanvulling van eenige gapingen in den Code-Penal *niet* uit te

strekken is tot hoon jegens de nagedachtenis van overledene leden van het koninklijk geslacht ¹⁾).

En hiermede meen ik de verhandeling van ABEGG eenigszins medegedeeld, verklaard en zoo mogelijk aangevuld te hebben. Te bejammeren is het echter, dat hij noch andere Duitsche schrijvers vermelden, hoe de jurisprudentie zich in Duitschland, wat dit mijn onderwerp aangaat, heeft gevestigd.

Het „Archiv des Criminalrechts”, jaargang 1854, bevat eenige bladzijden van de hand van Dr. SCHWARZE over dit thema, en beginnende met het Romeinsche recht, om aan te toonen, hoe de juristen dier ter tijde over de rechtsgrond van belediging van afgestorvenen dachten, stelt hij twee vragen, na wier behandeling hij tot de conclusie komt, dat streng juridisch van strafbare belediging van afgestorvenen geen sprake kan zijn.

De twee vragen, die Dr. SCHWARZE opwerpt, zijn de volgende:

¹⁾ In China wordt er echter anders over gedacht, en volgens de Peking-Courant zou iemand ter dood veroordeeld zijn geworden, omdat hij in een geschiedkundig werk de namen van gestorven vorsten had genoemd en dit als majesteitsschennis werd beschouwd.

Uit tweecërlei oogpunt is deze mededeeling belangrijk, èn omdat men hieruit kan opmaken, hoe het met de drukpersvrijheid in China gesteld is, hoe gebonden de handen der historici zijn, èn wat wel in het Hemelrijk als majesteitsschennis wordt beschouwd.

1°. In hoeverre de erfgenaam bevoegd is, eene actie door den erflater wegens belediging bij zijn leven ingesteld, na diens overlijden voort te zetten.

2°. Of de erfgenaam bevoegd is een actie wegens belediging in te stellen, wanneer de erflater bij diens leven beleedigd is en hij er geen werk van gemaakt of mogelijk er niets van ervaren heeft?

Beide vragen hebben op ons onderwerp eigenlijk geen betrekking, omdat toch in beide gevallen een levend persoon object van eenige belediging is geweest, maar de 2de vraag vooral staat in zoo nauw verband met mijn opstel, dat ik het niet ondienstig acht, er even bij stil te staan.

Evenals Dr. SCHWARZE ontkennen wij de tweede vraag het hoofdmotief, dat voor de eerste vraag in bevestigenden zin zou pleiten; de „*litis contestatio*” is hier niet aanwezig; een zuiver persoonlijk recht kan niet door cessie of transmissie den erfgenamen worden verleend. Heeft de erflater kennis van de belediging gedragen en ze niet gerechtelijk vervolgd, zoo licht voor de hand, dat hij ze niet wilde vervolgen; hij kan van oordeel zijn, dat òf door stilzwijgen òf door openlijk protest in dagbladen of brochures de openbare meening beter ten zijnen voordeele kan veranderen dan door het inroepen der rechterlijke macht, om den beleediger te straffen;

de publieke opinie toch laat zich door arresten of vonnissen niet dwingen; het is niet altijd de manier, om hetgeen voor den belasterden het ergste is, n.l. het geloof, dat aan het uitgestrooide feit wordt geslagen, te doen verkeeren.

Zoo kan men ook, wanneer de verjaringstermijn nog niet is verlopen, het recht tot instellen eener klacht den erfgenamen in dit geval niet toestaan ¹⁾. Ook zou het tot eene te groote subjectieve opvatting van belediging aanleiding kunnen geven, daar den erfgenaam dikwijls onbekend is de oorzaak, waarom de erflater er geen werk van gemaakt heeft, en dikwijls zou de zoon den overleden vader er geen dienst mede bewijzen door de belediging in rechten te vervolgen.

Is de beledigde onbekend gebleven met de belediging hem bij zijn leven aangedaan, dan is zeker het oogmerk van den persoon, die hem wilde belasteren, niet bereikt; juist is zijn doel, zijn slachtoffer aan den haat en de verachting van zijne medebur-

¹⁾ Het nieuw strafwetboek neemt echter in art. 65 aan, dat bij delicten, die op klacht slechts vervolgbaar zijn, het recht tot het instellen eener klacht op de ouders, kinderen of overleden echtgenoot overgaat, wanneer hij tegen wien het misdrijf is gepleegd binnen den verjaringstermijn is overleden, tenzij de doode de vervolging niet gewild heeft.

gers bloot te stellen, terwijl de verspreider achter de schermen blijft; en heeft de beleedigde van dien haat en die verachting zijner medeburgers en de oorzaak, waaruit zij ontsproten is niets ervaren bij het leven, in den dood zal hij er niets van ervaren; voor eigen berechting behoeft men niet te vreezen; welnu, zegt Dr. SCHWARZE, waarom den erfgenamen het recht tot het instellen eener klacht, dat zuiver persoonlijk is, verleend, terwijl bij het leven van den erflater de lasterlijke aantijging van zoo weinig invloed is geweest.

De Wurtembergische praktijk neemt echter aan, dat, wanneer de erflater van de beleediging, hem bij het leven aangedaan, niets heeft geweten, de erfgenaam bevoegd is na diens dood de beleediging te vervolgen, terwijl zelfs het Badensche strafwetboek, § 316, zoo ver gaat, om in beide gevallen, zooeven vermeld, den erfgenamen de bevoegdheid te verleenen eene klacht in te dienen.

Na deze vraag in ontkennenden zin te hebben beantwoord, komt Dr. SCHWARZE m. i. tot de vreemde conclusie, dat in rechtskundigen zin beleediging van afgestorvenen ondenkbaar is, omdat een doode in dit opzicht volkomen gelijk staat met iemand, die eene beleediging is aangedaan, maar er niets van ervaren heeft, en wanneer de meeste wetgevingen

hebben aangenomen, dat een dergelijke onbewuste belediging niet op de erfgenamen overgaat, zoo zal bij belediging van een doode ook den erfgenaam het recht tot het instellen eener klacht niet toekomen.

Naar mijn bescheiden meening zijn de gevallen niet identiek en Dr. SCHWARZE heeft voorbij gezien, wat ik in het begin van dit proefschrift heb aangestipt, om aan te toonen, dat eene belediging een doode aangedaan buiten bereik der strafwet valt, omdat n.l. het object, waartegen de handeling is gericht, ontbreekt; bij eene belediging iemand aangedaan, ofschoon hij er onbekend mede is gebleven, is dit object wel degelijk voorhanden. Ook zijn de gronden, waarom Dr. SCHWARZE die actie niet aan de erfgenamen wil toekennen, uiterst zwak en gemakkelijk door tegenovergestelde argumenten te ontzenuwen, en de Wurtembergsche praktijk is er dan ook van afgeweken, zooals wij gezien hebben.

En toch, zegt ook deze schrijver, heeft de strafrechtspolitik het noodig geacht, belediging van afgestorvenen als misdrijf te stempelen en door strafbepalingen te voorkomen, omdat de naaste familiebetrekkingen, de familie-eer in den overledenen worden gekrenkt.

Daarom wil Dr. SCHWARZE het recht tot het in-

stellen eener klacht aan de familieleden, erfgenamen of niet, toekennen; dus ook bij hem is de familieband, geen erfrecht, het beginsel waarop dat recht steunt; echter wil hij het alleen toekennen, en omdat het bewijs der waarheid gemakkelijker is voor den dag te brengen en wegens een meer onbevangen oordeel van geschiedschrijvers, wanneer eene lasterlijke aantijging de nagedachtenis van een overledene heeft bezoedeld niet wegens eenvoudige belediging.

KÖSTLIN, „Abhandlungen aus dem strafrechte“, heeft ook, ofschoon ter loops, deze kwestie behandeld, waar hij over „Ehrverletzung“ spreekt. Hij begint ook met mede te deelen de opvatting van het Romeinsche recht, dat een belediging een doode aangedaan, moet beschouwd worden als indirect den erfgenaam te betreffen, terwijl het Romeinsche recht hierop, niet op het pieteitsgevoel dat gekwetst werd, het groote gewicht legde, daar de erfgenamen, wanneer zij zelf hun erflater hadden beledigd, niet in rechten werden betrokken. Wat het begrip van eer betreft, zoo kan eene krenking der eer van een doode niet aangenomen worden, zegt KÖSTLIN, en slechts uit een ander oogpunt is het strafbaar, nl. de indirecte belediging den erfgenamen aangedaan.

Verder zegt deze schrijver: „Mit Recht hat daher „schon das Preuszische Land-Recht eine Injurie gegen

„Verstorbene nicht, und eine Injurie in dieser Beziehung nur dann angenommen, wenn die Beleidigung den Erben *selbst* mit trifft”.

Uit deze regels ziet men de opinie van KÖSTLIN en uit § 2 van zijne verhandeling blijkt dat hij als object van dit misdrijf beschouwt het ieder mensch toekomende „*Recht auf Ehre*”, niet de persoon zelf die de belediging wordt aangedaan en wanneer hij deze opinie, die ik niet kan deelen, is toegedaan, is het mij niet duidelijk, waarom hij zegt dat wat het begrip van eer betreft, eene belediging van afgestorvenen niet aan te nemen is, omdat het zelfbewustzijn der krenking van goede naam of eer ontbreekt en dit een essentieel vereischte is, en daarom vindt hij het ongerijmd dat ABEGG gestorvenen recht op eer toekent. Ik ben het meer eens met MARCHANGI die verklaarde: „un homme a mérité par ses actions, „par sa vie toute entière une portion d'estime il a „acquis une mesure de considération morale parmi ses „concitoyens, eh bien! voila le patrimoine que la loi „doit protéger et défendre.” Dit verklaart de Grootzegelbewaarder om aan te toonen dat aan eenen doode niet alle bescherming moet onttrokken worden; nu wil KÖSTLIN dit ook wel niet, maar volgens hem moeten de erfgenamen door de belediging gegriefd zijn geworden en dat dit niet altijd het geval behoeft

te wezen, meen ik vroeger reeds aangetoond te hebben.

KÖSTLIN ziet naar mijne bescheiden meening het eenige juiste en onbestrijdbare argument om belediging van afgestorvenen niet strafbaar te stellen, over het hoofd, nl. dat het object, waartegen de handeling gericht is, ontbreekt, en substitueert iets daarvoor in de plaats, wat zeker voor bestrijding vatbaar zou zijn. Wat echter de strafbaarstelling aangaat, zoo zoekt hij het meer in de belediging den erfgenamen indirect aangedaan, dan in de familieband, wier pieteitsgevoel noodzakelijk moet gekwetst zijn om die nauwe betrekking die er tusschen hen bestaat.

„Das Gemeine Deutsche strafrecht” van Dr. HÄLSCHNER heeft in § 53, bladz. 198, ook de kwestie in het kort besproken en om niet telkens in herhalingen te treden zal ik hier van de Duitsche schrijvers afscheid nemen, omdat ik volmondig instem met hetgeen deze criminalist mededeelt en de beginselen van waar hij is uitgegaan.

Wij zullen nu overgaan tot eene beschouwing van het Fransche recht.

HOOFDSTUK III.

Zooals wij gezien hebben was de jurisprudentie niet bijzonder vruchtbaar in Duitschland wat belediging van afgestorvenen betrof, omdat, misschien door het meer kalme en bezadigde van onze Duitsche naburen, dergelijk geval zich bijna nooit heeft voorgedaan en sinds 1870 voor geheel Duitschland eene positieve wetsbepaling aan alle moeielijkheid een einde heeft gemaakt.

Wat Frankrijk echter betreft, zoo hebben juist de Tribunaux en de Cours d'Assises ter eenre en de Cour de Cassation aan de andere zijde steeds gestreden over de vraag, die ons ook nu zal bezig houden, hoe de wetten van 17 en 24 Mei 1819, ter vervanging van de art. 367—372, 374, 375, 377 van den C. P. moeten verklaard worden en alzoo toepasselijk zijn op belediging een overledene aangedaan, en omdat geen uitdrukkelijke wetsbepaling de nagedachtenis van overledenen beschermde, is het in Frankrijk veelvuldig voorgekomen dat de eer en goede naam van een doode werd aangerand, hetzij in openbare

geschriften, hetzij mondeling, omdat de auteur meende aan een strafactie te kunnen ontsnappen.

Ook hebben Fransche schrijvers en rechtsgeleerden waar zij over de „diffamation” in het algemeen spraken, deze kwestie opgeworpen en zich ook weder in twee groepen geschaard; hunne meeningen op te sporen en te ontvouwen zal ook een onderwerp van dit hoofdstuk uitmaken.

De Code Penal, nu ook nog voor Nederland geldend, kan, wanneer men den inhoud der art. 367—378 raadpleegt, niet toepasselijk zijn op laster of belediging tegen een overledene ingebracht en omdat een overledene in de zin der strafwet niet kan worden beledigd, zou men op andere gronden van een tegenovergesteld gevoelen zijn, zoo moest dit uitdrukkelijk zijn aangegeven, en omdat de woorden „exposeraient celui contre lequel ils sont articulés à des poursuites criminelles ou correctionnelles” van art. 367 C. P. noodwendig slechts levenden, geen gestorvenen op het oog kunnen hebben, daar wel volgens de ordonnantie van 1670 in sommige gevallen vervolging van een overledene kon plaats hebben, maar zooals MERLIN zegt „aujourd’hui dans aucun cas”.

Nu heeft GRELLET-DUMAZEAU „Traité de la diffamation” wel opgemerkt, dat de wetgever door in art. 360 C. P., overgenomen uit het Romeinsche

recht, schending van graven strafbaar te stellen, hetgeen in de Digesten zeer in de nabijheid is te vinden van plaatsen, die een actie aan den erfgenaam geven wegens belediging hun erflater na den dood aangedaan, dit wel niet over het hoofd gezien zal hebben, maar het niet zal hebben willen vermelden, om den geschiedschrijver de handen niet te binden; maar hoe het ook zij, of den wetgever dit species van belediging ontgaan is, of dat hij meende dat dergelijk geval zich minder zou voordoen, of dat hij voor eene nadere regeling terugdeinsde, doet niets ter zake, wanneer de toetsing dier artikelen en de beraadslagingen die voorafgingen, doen uitkomen, dat slechts levende personen als voorwerp van eenige belediging werden beschouwd.

Zeer terecht heeft daarom de arrondissements-rechtbank te Assen bij vonnis van 16 April 1856, dat noch aan hooger beroep, noch aan cassatie is onderworpen, een beklaagde wegens belediging een overledene aangedaan, ontslagen van rechtsvervolging, omdat een overledene in de zin der strafwet niet kan worden beledigd en wilde men het op andere gronden strafbaar stellen, een dergelijke bepaling in de wet (Code Penal) moest zijn opgenomen.

In Frankrijk nu is na de afschaffing dier artikelen de groote strijdvraag geweest, of het woord „*personne*”

in art. 13 van de wet van 17 Mei 1819 algemeen of alleen op levenden kan toegepast worden, en naar mijne bescheiden meening hebben de rechtbanken in Frankrijk terecht verklaard, dat aan dat woord „*personne*” geene andere beteekenis kan gegeven worden, dan er in is opgesloten, dat het derhalve nooit op overledenen kan worden toegepast, dat derhalve volgens deze wet, belediging van afgestorvenen nooit strafbaar kan zijn, tenzij de belediging strekt, om derden te grieven, volgens het laatste gedeelte van art. 5 van de wet van 26 Mei 1819 „la poursuite „n’aura lieu que sur la plainte de la partie qui se „prétendra lèsée.” In dien geest zijn dan ook twee vonnissen der correctioneele rechtbank te Parijs van den 19^{den} April en 12^{den} December 1827 gewezen, zoo ook een arrest van het Hof van Brussel van den 11^{den} Maart 1827.

Om nog duidelijker de motieven, waarop deze rechtspraak zich grondde, te doen uitkomen, zullen wij mededeelen het proces tusschen de erfgenamen van den Heer LACHALOTAIS en den uitgever der „Etoile”, waarbij die erfgenamen beweerden, dat hun roemrijke voorvader in een artikel van die courant was beledigd.

Het vonnis der rechtbank te Parijs, op den

19^{deu} April 1826 geweest, vermeld in de „Gazette des Tribunaux” van dit jaar, luidt als volgt :

Attendu etc.

„Qu'en matière criminelle, le juge ne peut comme
 „en matière civile, suppléer à l'insuffisance et au
 „silence même de la loi, qu'il n'existe de délit et
 „de peine qu'à l'égard des faits expressément punis,
 „défendus et prévus par une loi positive. Qu'il ne
 „suffit pas de reconnaître que l'outrage à la mémoire
 „des morts soit contraire aux préceptes et aux espé-
 „rances de la religion et à l'honneur, le premier
 „principe d'une monarchie constitutionnelle et le plus
 „noble patrimoine des familles; qu'il faut encore
 „établir que l'action en réparation d'un pareil outrage,
 „si nécessaire à nos institutions et à nos mœurs,
 „est expressément autorisée par la loi pénale.

„Attendu que les termes employés par les articles
 „13 et 16 de la loi du 17 Mai 1819 ne peuvent
 „s'appliquer qu'à l'honneur et à la considération
 „dont une personne jouit, et dont un fonction-
 „naire public a besoin actuellement et pendant sa
 „vie, et ne peuvent s'étendre à l'outrage fait à la
 „mémoire des morts; que la loi n'a pu confondre
 „dans la même expression deux faits bien différens
 „par leur nature, leur gravité et l'action qui peut
 „en résulter, d'autant moins que le fait et l'expres-

„sion d'outrage à la mémoire est connu et consacré
„dans la législation civile.

„Attendu qu'on ne trouve dans la discussion de
„la loi devant les chambres législatives, aucune
„expression ou indice qui puisse autoriser à penser
„que l'intention du législateur ait été d'étendre la
„loi à l'outrage envers la mémoire des morts, que
„cependant les principes et les termes mêmes de
„chaque article de cette loi importante ont été l'objet
„de débats sérieux.

„Attendu que la qualification de ce délit aurait
„nécessairement donné lieu à des dispositions précises
„indispensables pour distinguer le délit à l'égard
„des personnes privées ou publiques, régler l'exercice
„et la durée de l'action, établir à quelle classe d'
„héritiers elle peut appartenir, et déterminer les
„privileges et les devoirs du publiciste ou de l'his-
„torien. Que ces omissions importantes dans la loi,
„ce silence dans la discussion et cette impropriété
„dans les termes prouvent que ce délit n'était pas
„dans la pensée du législateur et n'a pas été prévu
„par la loi.”

Wij zien uit dit vonnis dat de Parijsche rechtbank
wel van meening is dat belediging van afgestorvenen
wel rechtsdelict geen wetsdelict is en dat derhalve op
dien grond belediging van een doode aan de straf

wet ontsnapt, zich baseerenden op den regel „nulla poena, sine lege” waarbij zij tevens aanneemt en naar mijns inziens zeer terecht dat de wetten van 17 en 26 Mei 1819, eigenlijk wetten, betrekking hebbende op de drukpers, niet door wetsinterpretatie uit te breiden zijn, tot hetgeen bij de behandeling in het geheel niet ter sprake is gebracht, want vooral ten opzichte der strafwet geldt deze regel van BECCARIA ¹⁾ „Rien de plus dangereux que cet „axiome trivial: il faut consulter l'esprit de la loi.”

Het arrest van het Hof van Brussel van 11 Maart 1827 verklaarde dat belediging aan een doode aangedaan, alleen dan aanleiding kon geven tot strafrechterlijke vervolging, wanneer een derde persoon door die belediging mede gekwetst was.

Hieruit volgt, zooals ik vroeger reeds heb opgemerkt, noch iets omtrent het beginsel noch omtrent de uitlegging dier wetten, omdat toch die derde persoon een zelfstandig recht heeft om eene klacht in te stellen, geheel afgescheiden van rechten die men een doode zou willen toekennen.

Eveneens treffen wij een vonnis aan in ontkennenden zin gewezen, van de rechtbank te Parijs van 19 November 1836. Toen de erfgenamen van den

¹⁾ Des Délits et des Peines, bladz. 14.

maarschalk BRUNE het dagblad „le drapeau blanc” in rechten vervolgden wegens uitdrukkingen in dat dagblad gebezigd, die minder aangenaam waren voor hun voorvader ten opzichte van zijne handelingen jegens de Zwitsersche republiek.

Toch heeft het Hof van Cassatie in Frankrijk zich met die opvatting in later tijd niet kunnen vereenigen, toen de procureur-generaal op bevel van den minister van justitie zich in het belang der wet, had voorzien tegen een arrest van het Hof van Parijs van den 19. Maart 1860 gewezen op eene klacht van de erfgenamen van ROUSSEAU tegen Mgr. DUPANLOUP, bisschop van Orleans, en deze uitspraak bij arrest van 24 Mei 1860, overeenkomstig de conclusien van den procureur-generaal DUPIN werd vernietigd.

Eenigszins uitvoerig zal ik, bij het requisitoir door den procureur-generaal genomen, stilstaan, opgenomen in de Gazette des Tribunaux van 24 Mei 1860, om daaruit zijne opvatting, die het Hof van Cassatie deelde, te leeren kennen, hoewel ik mij de vrijheid veroorloof eenige bedenkingen tegen zijne argumenten in het midden te brengen om beleediging van afgestorvenen wettelijk strafbaar te achten.

De procureur-generaal beschouwt mijns inziens de zaak in het begin zijner redevoering te veel uit een oogpunt van zedelijkheid. Reeds vroeger heb ik op-

gemerkt dat niemand iets dergelijks van een moreel standpunt uitgaande zal kunnen verdedigen, maar dit is voor het recht volmaakt onverschillig.

Om aan te toonen dat de wet de nagedachtenis van overledenen beschermt, haalt hij aan de art. 727, 1046 en 1047 C. N. waarvan het eerste (dat bij ons te recht is vervallen) met onwaardigheid straft dien erfgenaam die verzuimd heeft den moord van den erflater aan te geven, terwijl de beide andere artikelen het geval bedoelen, dat een legaat kan herroepen worden wanneer de legataris de nagedachtenis van zijn erflater heeft beleedigd.

Wij merken vooreerst aan, dat het in 't algemeen niet opgaat om van eene onwaardig verklaring in het burgerlijke recht te besluiten tot een straf bepaling.

PAILLART, „de la diffamation envers la mémoire des morts”, heeft zich hieromtrent aldus uitgedrukt.”

„De ce que le légataire sera frappé dans ses intérêts
„civils s'il a commis une injure grave à la mémoire
„du testateur, conclure que toute personne pourra
„être punie d'emprisonnement et d'amende par la
„voie correctionnelle, si elle a commis une injure
„quelconque envers la mémoire d'un homme, qui lui
„est étranger, et que cette répression pénale pourra
„être poursuivie sur la plainte de l'heritier, ce serait
„à ce qu'il nous semble, étendre bien loin les analogies.

Een beroep op art. 447 Code d'Instruction Criminelle zooals de procureur generaal doet, kan ook niet baten, hetgeen ik vroeger reeds heb opgemerkt toen ik de revisie behandelde.

In art. 360 „Code-Penal” dat lijk- en kerkroovers straft, licht ten grondslag niet de nagedachtenis van den overledenen, maar de laatste rustplaats te beschermen, en er wordt dan ook tot dit misdrijf altijd een materieel geweld vereischt: geen oneerbiedige woorden of gebaarden zouden de toepassing van dit artikel wettigen en CHAVEAU en HÉLIE in hunne „Théorie du Code Penal” voeren, na dit beginsel te hebben gehuldigd in n°. 3042 van hun werk een arrest aan van het Hof van Cassatie van den 22sten Augustus 1839, waarbij het feit, van iemand die met een stok op een graftombe had geslagen en daarbij voor den overledenen beleedigende woorden had geuit, werd geacht in dit artikel te vallen. De genoemde schrijvers merken op dat zij zich met dit arrest kunnen vereenigen, omdat de heiligheid van het graf materieel geschonden was, maar dat, zoo de dader alleen beleedigen op die begraafplaats had gesproken, zonder een materieel feit daarbij te voegen, die beleedigende woorden niet het misdrijf van dit artikel zouden uitmaken, maar alleen strafbaar zijn volgens de wetten van 17 en 26 Mei 1819.

Het schijnt dus, dat deze schrijvers die wetten op belediging van afgestorvenen van toepassing achtten, ofschoon de gronden waarop, bij hen geenszins vermeld worden.

Verder beroept de procureur-generaal zich op het Romeinsche recht waar speciale bepalingen den erfgenaam aan den erflater substitueeren, dus eene belediging den erflater aangedaan, altijd den erfgenaam zal treffen en hiervan, vind ik geen spoor in de wetten van 17 en 26 Mei 1819, wel zal de burgerlijke actie tot vergoeding van schade, kosten en interessen van art. 1382 C. N. en 1411 B. W. de naaste familiebetrekkingen in alle gevallen toekomen en om van „saisine” in het strafrecht te spreken gaat toch niet aan.

Nu heeft de Heer DUPIN wel gezegd: „succession „n'est pas seulement celle qui est opulente, mais „celle même ou il n'y a rien de matériellement „appréciable. Or cette succession morale, cette succession intellectuelle à quoi peut-on mieux l'appliquer „qu'à l'honneur du défunt à sa réputation à sa considération personnelle.” Maar het gaat niet aan hieruit te besluiten dat zulk een persoonlijk recht als het instellen eener klacht, „eo ipso” op den erfgenaam overgaat, juist omdat eene voldoening door straf geeischt wordt.

De uitlegging van het woord „*personne*” en door den procureur-generaal en door den raadsheer PLOUGOULM die rapport in dit proces heeft uitgebracht en terecht zeide dat het te doen was om de wet, de wet alleen zonder zich door persoonlijke consideraties te laten leiden, kan ik niet deelen.

Dit woord „*personne*” voorkomende in art. 13 van de wet van 17 Mei 1819 kan niet anders dan levende bedoelen wanneer in dit artikel de „diffamation” gedefinieerd wordt. Wanneer wij de definitie van het woord persoon nagaan dan zien wij dat „ieder wezen dat rechten kan hebben” persoon is en een overledene als rechtssubject te beschouwen, is een anomalie. Een beroep op art. 447 Code d’Instruction criminelle, waar het woord „individu” van een doode gebezigd wordt en hetgeen eenige als synoniem met het woord „*personne*” beschouwen, kan ook niet voldoende zijn om deze opinie te rechtvaardigen daar in dit artikel gesproken wordt van eene „condamnation portée contre un individu mort depuis”, en wanneer ik wel den zin van deze woorden vat, dan wordt hier niet bedoeld eene veroordeeling van een doode, want algemeen is aangenomen dat het recht van strafvervolging vervalt met den dood van den beklaagde, maar van eene veroordeeling van eenig levend wezen dat hetzij door de straf zelve

hetzij na of bij het ondergaan der straf overleden is.

Tevens kan men het wel in Frankrijk afgeschafte art. 367, C. P. aanhalen om te betoogen dat juist het woord „individu” hier slechts van levende gebruikt is, hetgeen ik op eene andere plaats reeds aangetoond heb.

De eenige reden waarom dan belediging van afgestorvenen wettelijk strafbaar zou zijn (volgens den procureur-generaal DUPIN), is dan de uitlegging van art. 5 van de wet van 26 Mei 1819, „Dans le cas „de diffamation ou d'injures contre tout dépositaire „ou agent de l'autorité publique, contre tout agent „diplomatique étranger accrédité près du roi, ou contre „tout particulier, la poursuite n'aura lieu que sur „la plainte de la partie qui se prétendra lésée,” daar dan „la partie qui se prétendra lésée” hier een der naaste verwanten van den doode kan zijn, die door de belediging in zijn familieer gekwetst is.

De bedoeling van den wetgever op te sporen is onze plicht, en ik geloof, dat, bij het neerschrijven van dit artikel niet in zijne gedachten is opgekomen de nagedachtenis van een overledene door eene wetsbepaling te beschermen, en de volgorde der artikelen dier wet, en de beraadslagingen, gehouden bij het in het leven roepen en het ontbreken van eenige andere

regeling, ten opzichte hoe ver het recht tot het instellen eener klacht moet gegeven worden, waarborgen dit.

Men kan zeer goed volhouden dat die woorden „la partie qui se prétendra lésée” niets anders bedoelen dan dat den beleedigde alleen het recht tot het instellen eener klacht toekomt dat het aan het Openbaar Ministerie staat om te beoordeelen, of die klacht gegrond is, daar elke beweerde beleediging nog geen grond tot eene vervolging kan geven, of zooals dit woord „se prétendra” meer voorkomt, dat alleen maar een summier bewijs van den beleedigde verlangd wordt, en ook zou men de meening kunnen zijn toegedaan, dat de wetgever hier het recht van den man voor de vrouw, van den vader voor de minderjarige kinderen tot het instellen eener klacht heeft willen regelen.

Toch heeft het Hof van Cassatie de opinie van den procureur-generaal gedeeld, toen dit lichaam het arrest van het Hof van Parijs vernietigde, zich beroepende op de gronden die ik zooeven heb getracht te weerleggen.

Echter heeft dit arrest van het Hof van Cassatie de jurisprudentie in Frankrijk niet gevestigd, blijkende uit het proces van madame PELTIER, monsieur CORNON aangedaan wegens beleedigende gezegden

door deze laatste, van wijlen haar vader gebezigd, en hardnekkig hebben de rechtbank van Fougères bij vonnis van 29 September 1865, en het Hof van Rennes, daar de klagers in hooger beroep kwamen, verklaard dat de wetten van 17 en 26 Mei 1819 niet toepasselijk waren op belediging of laster een overledene aangedaan. Daar echter het Hof van Cassatie de motieven van het Hof van Rennes niet deelde, werd dit arrest vernietigd bij arrest van 23 Maart 1866, en de behandeling verwezen naar het Hof van Angers, hetwelk echter op de zooeven vermelde gronden bij arrest van 26 Mei 1866 het vonnis der rechtbank te Fougères bekrachtigde.

Daar de klagers zich tegen dit arrest weêr in cassatie voorzagen, moest volgens art. 440 Code d'Instruction criminelle, in verband met de wet van 1 April 1837, die zaak voor de Vereenigde Kamers van het Hof van Cassatie behandeld worden, ten einde bij „arrêt solennel” als eene interpretatie der wet te worden beslist.

Nadat de raadsheer QUÉNAULT in deze zaak verslag had uitgebracht, neemt de procureur-generaal DELANGLE zijne conclusiën en verdedigt het beginsel dat belediging van afgestorvenen strafbaar is, op de gronden door den procureur-generaal

DUPIN in het proces-ROUSSEAU-DUPANLOUP bijeengebracht.

Zich op deze gronden baseerende, concludeert de procureur-generaal tot cassatie, en de vereenigde Kamers van het Hof van Cassatie hebben zich hiermede vereenigd bij arrest van 1 Mei 1867.

De kwestie is dus voor Frankrijk beslist, ofschoon naar mijn bescheiden meening ten onrechte; het beginsel juich ik volkomen toe, maar de toepassing of liever de verklaring van dit beginsel uit die meer aangehaalde wetten kan ik niet deelen; liever had ik gezien, dat eene latere wet de lacune had aangevuld of de onduidelijkheid had opgeheven, terwijl met zoovele woorden van belediging van afgestorvenen was gesproken en op den familieband was gegrondvest.

De schrijvers over strafrecht in Frankrijk hebben slechts in korte trekken dit mijn onderwerp aangevoerd, terwijl sommigen van hen voor de onstrafbaarheid van belediging van afgestorvenen pleitten, zich afvragende, waar de wet was, die een dergelijk geval had voorzien, anderen van een tegenovergesteld gevoelen waren op verschillende gronden. CHAUVEAU en FAUSTIN HÉLIE in hun „Théorie du Code Pénal” hebben, daar zij alleen dit wetboek behandelen, er niet over gesproken.

DALLOZ in zijn „Répertoire” gaat van het standpunt van Dr. SCHWARZE uit, wanneer hij eerst de vraag stelt „of een belediging, iemand bij het leven aangedaan en niet vervolgd, na diens overlijden door den erfgenaam kan vervolgd worden.” Volgens MANGIN, bladz. 267, moet men een onderscheid maken of de actie al dan niet zuiver persoonlijk is, terwijl volgens CHASSAN de erfgenaam nooit eene actie, door den erflater niet vervolgd, kan instellen, tenzij de erfgenaam door de belediging ondervinde „*un dommage direct, particulier et réel.*” En deze opinie is DALLOZ ook toegedaan; ook zegt hij zou de belediger van slechter conditie zijn, daar de erflater misschien de belediging vergeten of vergeven had. 't Is waar, de erfgenaam zet den persoon van den erflater voort, maar niet ten opzichte der rechten, waarvan deze misschien afstand gedaan heeft.

„De ces développements il suit aussi que la diffamation contre la mémoire d'une personne morte ne „peut donner lieu à une action pénale,” zegt DALLOZ. Want wie zal deze actie instellen en waar is de wet, die voorzien heeft in belediging, een doode aangedaan.

Wij zien derhalve, dat deze schrijver de wetten van 17 en 26 Mei 1819 niet toepasselijk verklaart op belediging, een afgestorvene aangedaan, zonder

dat de nabestaanden of erfgenamen mede door die belediging zijn getroffen; dit volgt namelijk uit zijne conclusie, waar hij zich vereenigt met een arrest van 11 Juli 1836, gewezen door de „Tribunal correctionnel de la Seine,” waarbij de heer FOURNIER-VERNEUIL schuldig werd verklaard aan belediging, de nagedachtenis van de Hertogin TOURZEL aangedaan, op grond van art. 5 van de wet van 26 Mei 1819, omdat de nabestaanden van die Hertogin mede door deze belediging waren getroffen.

Ook ten opzichte van het arrest van 1 Mei 1867, gewezen door de vereenigde Kamers van Cassatie, dat als wets-interpretatie moest dienen, spreekt DALLOZ zijn gevoelen aldus uit:

„Les circonstances de la cause ont paru ne comporter qu'une solution spéciale, la question principale ayant été réservée par les chambres réunies, le résultat de cette importante discussion se trouve ramené à des proportions fort modestes.”

't Is dan ook volkomen waar, dat, wanneer men de Gazette des Tribunaux opslaat en de gronden nagaat, waarop dit arrest van 1 Mei 1867 rust, men zien zal, dat dit arrest niet van algemeene strekking is, maar alleen het geval, dat zich had voorgedaan, op het oog heeft; en hoe kan iets dergelijks als wets-interpretatie dienen?

CARNOT in zijn „Commentaire sur le Code Pénal” op art. 372 deelt eene zonderlinge zienswijze, om tot de conclusie te komen, dat de nagedachtenis van een overledene moet beschermd worden.

Hij zegt n. l., dat wanneer iemand iets van een doode uitstrooit, ja zelfs de justitie verwittigt, hetgeen aanleiding zou kunnen geven tot eene crimineele bestraffing, hetgeen een onding is, omdat de vervolging van een doode onbestaanbaar is, hij in geen geval kan toegelaten worden, om het bewijs der waarheid te leveren.

De wet veronderstelt dan, dat hij „integri statu” is gestorven en derhalve niet vatbaar voor eenige belediging.

Hoogst zonderling komen mij deze weinige regelen voor, en ik geloof bij de behandeling van andere schrijvers reeds genoeg gezegd te hebben, om de conclusie van CARNOT te bestrijden.

MORIN, „Dictionnaire du Droit Criminel” sluit zich aan bij het arrest van 9 Juli 1836 (zie „Journal du droit Criminel” art. 1992), en aan de opinie van DALLOZ, terwijl er tevens nog vereischt wordt, volgens hem de „intention de nuire” ten opzichte der nabestaanden of erfgenamen, terwijl MERLIN, „Repertoire de Jurisprudence” bij de gevallen, waar de actie wegens belediging niet op de erfgenamen

overgaat, juist het geval uitzondert, dat de belediging een doode is aangedaan, ofschoon hij er geenerlei grond voor opgeeft.

GRELLET-DUMAZEAU heeft eenigszins uitvoeriger over belediging van afgestorvenen in zijn boek „*Traité de la Diffamation*, bladz. 39 art. 61, gesproken en ik stem volkomen met hem in, waar hij zich beroepende op de wet, haar stilzwijgen en dat in het strafrecht een der grondregels is, om bij wetsinterpretatie een mildere boven een strengere regel te huldigen, voor de onstrafbaarheid volgens het Fransche recht pleit. Ook is hij bijna de eenige die opmerkt, dat juridisch van eenig misdrijf, een doode aangedaan, geen sprake kan zijn, omdat het object niet bestaat, om een dergelijke handeling tegen te verrichten.

Ook merkt hij op, dat het niet aangaat, om evenals het Romeinsche recht aan te nemen, dat eene belediging den erflater aangedaan, op den erfgenaam door de „*aditio hereditatis*” overgaat, noch het beginsel van CHASSAN te omhelzen, die de lacune in de wet betreurende, zegt, dat eene belediging een overledene aangedaan, altijd op de naaste familiebetrekkingen terugvalt, daar de doode wel geheel personeel kan beledigd zijn, wat ook de schade voor de achtergebleven naaste betrekkingen is, daar hun

in dit opzicht de burgerlijke actie van art. 1382 Code-Napoleon ten dienste staat.

Echter wil GRELLET-DUMAZEAU niets weten van utiliteitsgronden, om eene strafbaarstelling voor te staan, omdat het eene onpartijdige beoordeeling van geschiedkundige feiten in den weg staat, ofschoon hij belediging van afgestorvenen immoreel vindt.

En hiermede neem ik afscheid van Frankrijk, om mij op nationaal terrein te verplaatsen.

HOOFDSTUK IV.

Voor ons, Nederlanders, is natuurlijk van het grootste belang eene bepaling van een nationaal wetboek, dat binnen eenige maanden in werking zal treden en welk wetboek een uitdrukkelijk voorschrift bevat om beschimping van afgestorvenen strafbaar te stellen, en toch wanneer men de verschillende stukken nagaat, dan moet men zich verwonderen, dat zulk een nieuw beginsel zoo weinig objectie, zulk een geringe plaats in het debat heeft ingenomen.

Tweeerlei oorzaak kan hier ten grondslag liggen of dat de vertegenwoordiging bij de openbare behandeling eene dergelijke bepaling zoo natuurlijk, zoo beantwoordende aan onze zeden en gewoonten achtte, of dat zij, terugdeinzende voor een eindeloos debat, liever het stilzwijgen bewaarde om des te spoediger met haar taak gereed te zijn. Want dat dit voorschrift voor ons strafrecht nieuw is, bewijst ook de redevoering van den Minister van Justitie, wijlen den heer MODDERMAN, bij de beraadslagingen in de

Eerste Kamer op 2 Maart 1881, over titel XVI van het 2de Boek.

Hij zegt daar uitdrukkelijk en betreurt het ten zeerste dat de eer- en goede naam-roover van een doode, volgens den Code Penal, ongestraft blijft.

Het ontwerp der staats-commissie had reeds eene bepaling dienaangaande opgenomen in art. 296, welke bepaling en vooral het beginsel dat er in is opgenomen, ook voorkomt in art. 289 van het oorspronkelijk regeerings-ontwerp, ofschoon alinea 2 eenigszins werd gewijzigd. Artikel 289 luidt als volgt:

„Hij die ten aanzien van een overledene een feit „pleegt dat, ware deze nog in leven, als smaadschrift „of smaad zou zijn gekenmerkt, wordt, *indien het „geschiedt met het oogmerk om nagelaten betrekkin- „gen te grieven*, gestraft met geldboete van ten hoogste „drie honderd gulden.

„Dit misdrijf wordt niet vervolgd dan op klachte „van een der bloedverwanten of aangehuwden in de „rechte linie of in den tweeden of derden graad der „zijddlinie of van den echtgenoot of gewezen echtge- „noot van den overledene.”

De eerste alinea zullen wij het eerst behandelen en de Memorie van Toelichting daaromtrent mede deelen, daaruit kan men het waar beginsel leeren

kennen, dat geheel ten onrechte door de commissie in ons tegenwoordig art. 270 is verworpen.

De Memorie van Toelichting geeft deze verklaring:
 „Beleediging van afgestorvenen is evenmin denkbaar
 „als mishandeling of aanranding hunner eerbaarheid.
 „Wie op dooden schimpt krenkt zijn eigen eer, niet
 „die eens anderen, moet zijn straf vinden in het publiek
 „geweten, niet in de strafwet. Zelfs het leed daar-
 „door aan hen toegebracht, die de nagedachtenis van
 „den overledene vereeren, kan op zich zelf eene
 „strafbepaling niet rechtvaardigen. Het is ook niet
 „mogelijk daartegen repressieve maatregelen te nemen,
 „zonder het recht der geschiedenis aan te tasten.
 „Het oordeel van het nageslacht over de handelingen
 „van het voorgeslacht mag niet aan banden worden
 „gelegd, en wanneer een feit tot het gebied der
 „vrije geschiedkundige beoordeeling behooren zal, hoe
 „lang die beoordeeling nog uit consideratie voor de
 „nagelaten betrekkingen aan banden zal gelegd wor-
 „den, is onmogelijk te bepalen. Alleen wanneer dat
 „leed opzettelijk wordt toegebracht, de beschimping
 „van den overledene als een middel gebruikt wordt
 „om levenden te grieven of hunne eer of goeden naam
 „zijdelings te benadeelen, is de strafwetgever niet
 „alleen bevoegd maar verplicht tusschen beiden te treden.
 „Het feit verandert dan geheel van aard, het is

„niet het min of meer juiste of waarheidslievende
„oordeel over den afgestorvene, noch het onwille-
„keurige daardoor veroorzaakte leed, maar de opzet-
„telijke aanranding van levenden, welke de strafbe-
„paling rechtvaardigt.”

Na deze Memorie behoefde ik misschien niets meer te zeggen om het beginsel, waarvan men toen uitging te verklaren, maar toch komt het mij niet ondienstig voor dat artikel 289 in eenig nader verband met ons tegenwoordig artikel 270 te beschouwen.

De Memorie kent geen beschimping van een doode als strafbaar feit dan alleen, wanneer zij is gebezigd, om opzettelijk nagelaten betrekkingen te grieven. Dit beginsel nu heeft art. 270 geheel ten onrechte laten varen, want zooals het nu daar staat, zou smaad van een doode bestaanbaar zijn en dit heb ik, toen ik in het begin mijner verhandeling de vraag stelde, of in streng juridischen zin belediging van afgestorvenen bestaanbaar was, ontkennend beantwoord, op gronden aldaar medegedeeld.

De nagelaten betrekkingen zijn het object van het misdrijf; dit moet men niet uit het oog verliezen. Zij moeten door de beschimping van den doode opzettelijk gegriefd zijn, een psychisch leed moet hun opzettelijk zijn aangedaan; men moet hier wel in het oog houden een onderscheid tusschen beledigen en grieven.

Waren die nabestaanden beleedigd, de „animus injuriandi” op hen gericht, wij hadden geene speciale bepaling hiervoor noodig, het misdrijf behoorde onder art. 266 nieuw strafwetboek. Wanneer men b. v. uitstrooit, dat iemands overleden moeder een misstap heeft begaan, zal dit aan zijn goeden naam en eer die hij in de wereld geniet, rechtens geen afbreuk aandoen; hij kan het dan ook niet als eene beleediging hem aangedaan beschouwen. Maar wanneer de verspreider daarbij op het oog had den zoon opzettelijk te grieven, een zieleleed aan te doen, dan is er een rechtsgrond aanwezig, om dergelijke handeling strafbaar te stellen.

Maar heeft de Commissie gezegd „dat oogmerk om nagelaten betrekkingen te grieven”, is zoo moeielijk te bewijzen, en daarom heeft zij dit vereischte niet opgenomen in art. 270. Hiermede kan ik niet instemmen, want het oogmerk van tal van handelingen zal bij de behandeling uit de omstandigheden kunnen worden afgeleid. Gesteld b. v., GROEN VAN PRINSTERER wordt in eenig geschrift beschimpt, zijne politieke beginselen worden belachelijk gemaakt, dan zal dit zeker geschieden, om de anti-revolutionaire partij eene onaangenaamheid aan te doen, die partij te grieven; maar wanneer men door eenige beschimping zijn privaat leven aantastte met het oogmerk zijne nagelaten betrekkingen

te grieven, zal dit oogmerk dan zooveel moeilijker te bewijzen zijn na GROEN's dood dan tijdens zijn leven? De vrees echter, die de Memorie van Toelichting koestert ten opzichte der historie, wanneer men dit opzet, om nagelaten betrekkingen te grieven, achterwege laat, kan ik niet deelen, en wat dit onderwerp aangaat, zoo verwijs ik naar de plaats, waar ik eenigszins uitgebreid over de rechten en plichten van historicus en criticus heb gesproken.

Alzoo kan ik niet medegaan met de verandering in ons nieuw strafwetboek opgenomen, ofschoon wat de tweede alinea van art. 270 betreft, die verandering eene verbetering is geworden naar mijne bescheiden meening.

In art. 296 is het recht tot het instellen eener klacht zoo algemeen mogelijk aan alle nagelaten betrekkingen verleend. Men begreep, dat, hetzij men het als een recht, hetzij als een plicht opvatte, dit niet te ver moest worden uitgebreid en daarom heeft art. 289 in alinea 2 dit recht eenigermate beperkt.

Art. 270 ging nog verder, nam de rechte lijn slechts tot den 2^{den} graad op, zeker om de geschiedenis niet te zeer te belemmeren, en sprak niet van de gewezen echtgenoot van den overledene, daar hier hoegenaamd geen grond voor aanwezig was. Ook is toe te juichen de verandering die door art. 270 in

de straf is gekomen, want terwijl vroeger slechts boete was bedreigd, is nu gevangenisstraf opgenomen, en wanneer deze straf wordt toegepast op hem die een levende smaadt, hoeveel te meer moet men dan niet deze straf opleggen aan hem die een doode beschimpt, daar hij moreel lager staat.

Van Nederlandsche schrijvers over dit onderwerp en die het behandelden volgens den Code Penal behooren genoemd te worden:

DEN TEX en VAN HALL, Bijdragen tot rechtsgeleerdheid en wetgeving, deel II, jaargang 1827.

Mr. A. OUDEMAN, „Verhandelingen van strafvordering en strafrecht, welk werk mij vooral den weg gewezen heeft in de Fransche jurisprudentie.

Hiermede is mijn taak ten einde en wanneer ik in dit proefschrift getracht heb eenigszins deze species van belediging te verklaren en te construeeren, oordeelt dan bij het lezen zacht, want: „Alle begin is moeielijk”.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

De wetten van 17 en 26 Mei 1819 hebben niet bedoeld door hunne bepalingen de nagedachtenis van een overledene te beschermen.

II.

Belediging, de nagedachtenis van eenig vorstelijk persoon aangedaan, is niet als majesteitsschennis te beschouwen.

III.

In art. 241 van ons Nieuw Strafwetboek is terecht eene uitzondering opgenomen op de algemeene bepaling van artikel 65 van dit wetboek.

IV.

Artikel 254 alin. *a* van het Nieuw Strafwetboek is af te keuren.

V.

De „injuria realis” is terecht door art. 266 in ons Nieuw Strafwetboek opgenomen.

VI.

Art. 44 van de wet van 13 Junij 1857, tot regeling van jacht en visscherij, waarbij de „consursus delictorum formalis” wordt geregeld, is in strijd met art. 207, Wetboek van Strafvordering.

VII.

Art. 9, dat het recht van petitie, „un droit de l'homme” erkent, is in strijd met het beginsel, gehuldigd in artikel 3 onzer Grondwet.

VIII.

Het onderschrijven van een politiek programma door een lid der 2de Kamer is ongrondwettig.

IX.

De persoon, meerderjarig volgens art. 474 B. W., kan tot Secretaris eener gemeente worden benoemd.

X.

Het koninklijk besluit van 28 Junij 1850 uitvoering gevende aan de wet van 12 April 1850, tot

regeling van aangelegenheden van de brievenposterij, is in strijd met artikel 154 Grondwet.

XI.

Op grond der wet van 1 Maart 1815 is art. 18 alinea *a* van de wet van 13 Junij 1857, tot regeling van jacht en visscherij, onvolledig.

XII.

Er bestaat geen zwagerschap tusschen de eene echtgenoot en de na den dood der andere geboren zuster.

XIII.

Aan de erkenning van natuurlijke kinderen moet terugwerkende kracht worden toegekend.

XIV.

De erfpachter heeft geen recht op den schat in het erf gevonden.

XV.

Art. 1107 is eene toepassing van het in 1377 gehuldigd beginsel.

XVI.

Privelege is geen zakelijk recht.

XVII.

De verkoop van waren gekocht met het doel die te verkoopen is een daad van koophandel.

XVIII.

Art. 13 W. v. K. is niet toepasselijk op den koopman die geen boeken gehouden heeft.

XIX.

De gefailleerde welke na den aanvang van het faillissement maar vóór het vonnis der faillietverklaring in gijzeling is gesteld, zal weder daaruit ontslagen moeten worden.

XX.

Wanneer in een rechtsgeding tot scheiding van goederen de man niet verschijnt, is artikel 76 Burgerlijke Rechtsvordering, toepasselijk.

XXI.

De eisch in reconventie kan niet door den verweerder bij het opwerpen van eenige voorloopige excepties worden ingesteld.

XXII.

Ten onrechte beweert MANDRIJ, „das gemeine Familiengüterrecht“ I bl. 340, dat de bekwaamheid

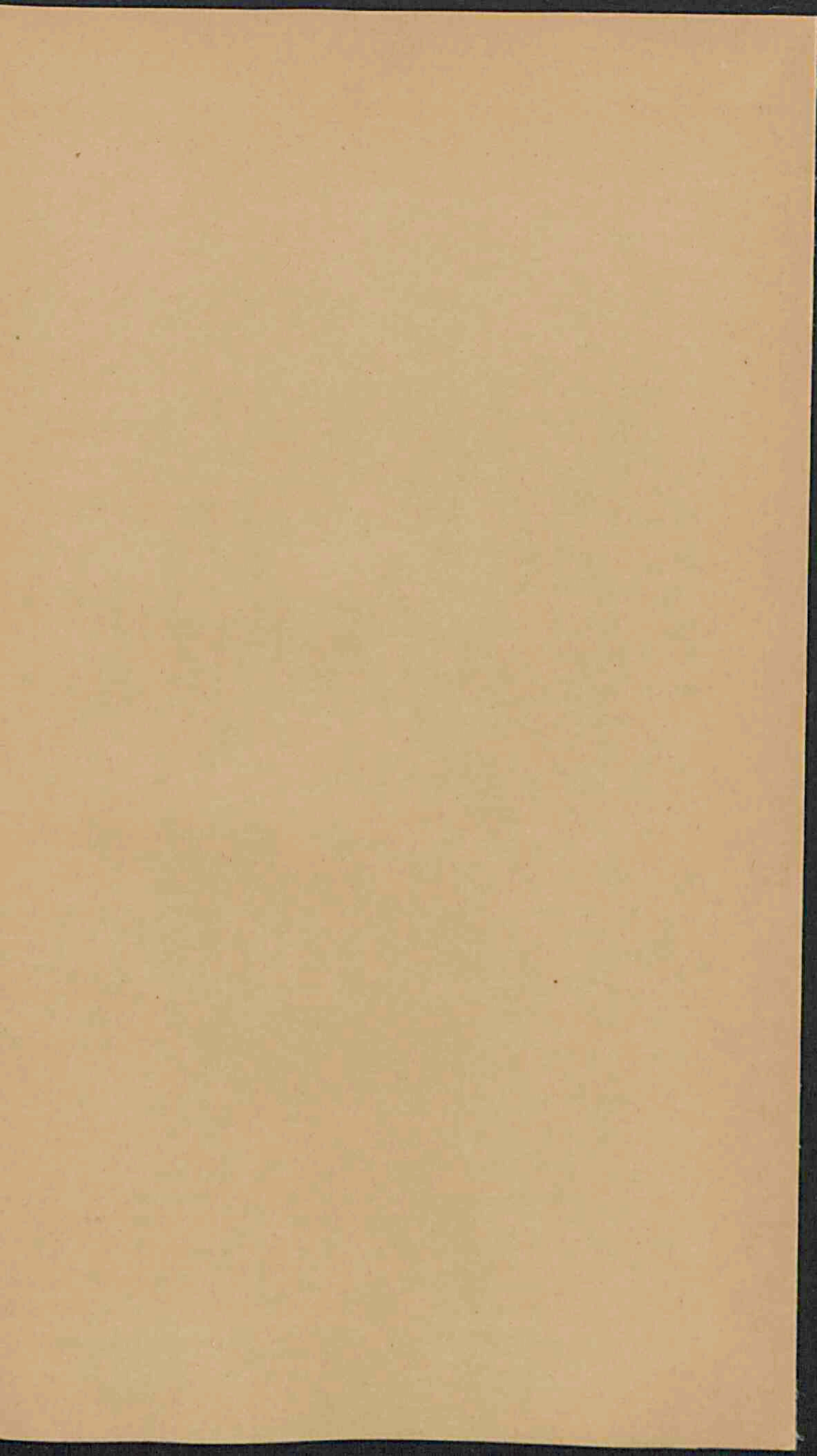
van een filius familias om door overeenkomst verbonden te worden, eerst aangenomen is na de invoering der vermogens executie.

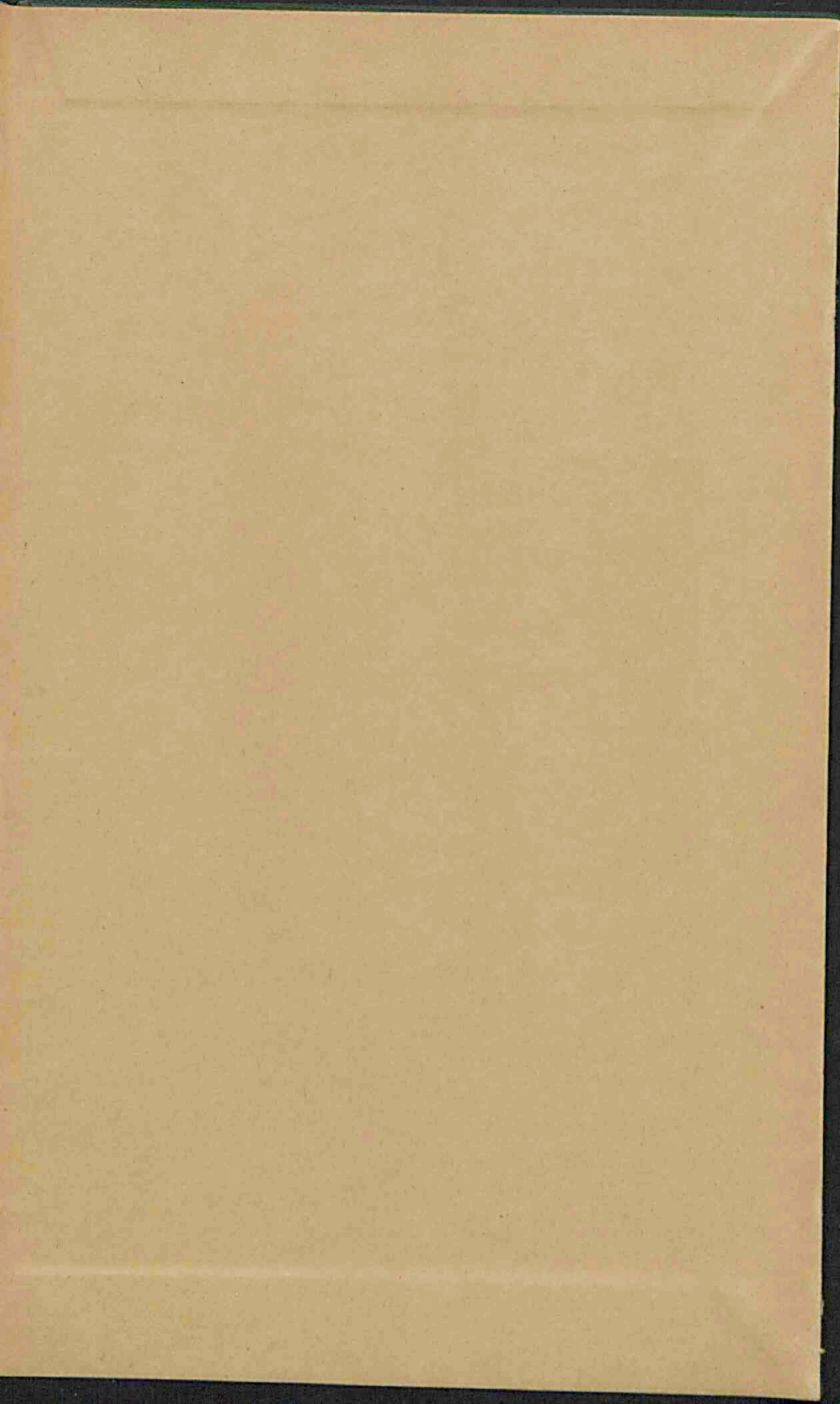
XXIII.

Hij die de vrijwaring uitsluit is volgens L. 11, § 18 D. (de act. emti) 19, 1, bij uitwinning niet gehouden den koopprijs terug te geven.

XXIV.

Door hooge invoerrechten op het graan wordt de maatschappelijke welvaart niet vermeerderd.

U
13